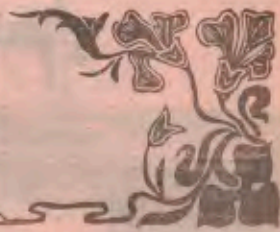




ՇԱՉԻԿ



ՆԱԲԱՐԱԲԱՐ

16^{րդ} ՏԱՐԻ.—ԹԻՒ 39. (576)

30 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1903

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ուսուցչական Թեմայի Մամուլի մասնաճյուղի
Մ. ՇԱՄՏԱՆՃԵԱՆ

Սպասման Մրտին մեջ (Վէպ)
ՉԱՊԷԼ ԵՍՍՅԵԱՆ

Իրիկամուտ (Բանաստեղծություն)

ԼԵՒՈՆ ԲԻՐԻՇՃԵԱՆ
Գերման ժամանակակից Գրականության
ԵՐԵՎԱՆ

Օ՛հ, Ձեռնասաներ

Դ. ՄԱԼԻԱՍ

Կազմակազմ Կամուկադի (Գրական ակնարկ մը)

Մ. ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ

ԻՆՉ ԿՐՍԵՆ ԲԱԺԵԿՆԵՐԸ

Տուշը

ՏՈՐԻ. ՄԻՇԷԼ

Գ. ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ

Ս. Տ. Ս. Մ. Ն. Ա. Բ. Ո. Յ. Ժ.

Բերա, Մեծ-Փողոց,

Կալարա Սերայի իստեին դեմ, քիւ. 200

ԴՆ. ԵՂ. Եւ ՇՐ. օրերը անցնողներ կ'ընդունուին առաւօտուն կանուխէն
մինչեւ երեկոյեան ժամը 11¹/₂: Իսկ ԲՆ. ԴՆ. Եւ ՈւՐ. օրերը կէս օրէն մինչեւ
չեւ երեկոյ

Կիրակի օրերը ժամադրութեամբ

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԶԱԿԱՆ ՊԻՏՈՅԻՑ

ՀԱՍՏԱՏԵԱԼ 1886ԻՆ

ձեյալ պէյ խան քիւ. 8, Կ. Պոլիս

Ա. ՏԻՐԱՏՈՒՐ

ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻ

{ Լիւմբեյի և Ժուկովի ֆրանսական բլաքներու և թղթերու:
Անգլ. և ֆրանսական ձեռքի և ոտքի լուսանկարչական գործիքներու:
Ամէն տեսակ պարզ և ընտիր քարթժօններու և դեղերու, հւլն, և լն:

ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻ ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ՊԻՏՈՅԻՑ ԱՆԴԼ. ԱՇ ԷՆՏ ՍԸՆՍ ՏԱՆ

(26)

10—52

ՑԱՄԱՔԱՅԻՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՊԱՀ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ
ՎԻՔՐՈՐԻԱ ՏԸ ՊԵՐԼԷՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԱՄԵՆ ԴՐՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ԳՈՐԾԱԴՐԷ
Ունի կեանքի, օժիտի, արկածի, ցմահ թռչակի ճիւղեր

VICTORIA
DE
BERLIN

ՎԻՔՐՈՐԻԱ ՏԸ ՊԵՐԼԷՆ կեանքի ապահովագրութիւններ ունի թէ՛ բժշկական
քննութեամբ և թէ՛ առանց բժշկական քննութեան
Առանց բժշկական քննութեան եղած կեանքի ապահովագրութիւններուն վճարումները
չաբաթական մասնավճարներով տեղի կ'ունենան, սկսեալ 5 դրուէն

Ապահովագրեալ գումար 1902ին

Պահեստի դրամ 1902ին

Ձր. 1,244,457.577

451,284.214

Հաստատուած 1853 20 սեպտ.ին ար.
քայական հրովարտակով և ուղղակի կա.
ապարութեան հսկողութեան ներքեւ:

(1)

ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԵՐԸ

Օսմ. կայս. Պանքա

Քրետի Լիոնէ

Լիազօր Ընդհ. Ներկայացուցիչ
ՄԻՀՐԱՆ ՍԻՆԷՄ ԳԱԼՅԱՅԵԱՆ

Պոլիս, Քաղաքապետ խան, քիւ. 45 և 45 Բ.

17—52

ՏՊԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՍԱԴԱՅԵԱՆ



Անկարելի է որ ընտանիք մը առանց կա-
րի մեքենայի մնայ, բայց էական կէտն է յա-
մեքենայ մը ունենալ, որովհետեւ յաւ. մե-
քենայ մը անթիւ եւ անհամար ծառայու-
թիւններ կը մատուցանէ, մինչդեռ գէշ տե-
սակէ մեքենայ մը անվերջ դժգոհութեանց
նու. տաղտուկի աղբիւր մըն է:
Բոլոր աշխարհ գիտէ թէ՛

Ս Ի Ն Կ Ե Ր

ՀԱՅԹԱՅԹԻՉ ԿԱՅԾ. ՊԱԼԱՏԱՆ
. The Singer Manufacturing Co

մեքենան լաւագոյնն է. սոյն մեքենան ա-
մէնէն աւելի կատարելագործուածը, հաս-
տատունը եւ դիւրագործածելին ըլլալուն՝
բոլոր մեքենայի աշխարհի մէջ՝ ամէն ոք Սինկերի
մեքենաները կը գնէ:

Ձեռքի, ոտքի ու ոտքի եւ ձեռքի միանգամայն
մեքենաներ կը գտնուին:

ՍԻՆԿԵՐԻ մեքենաները կը ծախուին մի միայն Սինկեր Բնկերութեան վաճառատանց մէջ՝

- | | |
|---------|--|
| ՌԵՐԱ. | { 1. Մեծ փողոց, Պօն Մառչէի դէմ, Թ. 343 և 343 կրկին՝
2. Մեծ փողոց, Կալաթա Սէրայի Լիսէին գէմ. |
| ԿԱԼԱԹԱ. | { 1. Սինկեր խան, Թիւնէլին ետեւ.
2. Գարաքէօյ, Թրամվէյին կայարանին դէմ. |
| ՊՈԼԻՍ | { 1. Սուլթան Համամ, Թ.
2. Սուլթան Պէյազիտ, Թրամվէյի կայարանին դէմ, Թ. 13. |
| ՍԿԻՏԱՐ | Չարչը Պօլու, Թ. 120. |

ասեւ ը եւ նորոգութիւնք ձրի.

Կասաբէալ Երաւաւորութիւն:

Մասնաճիւղեր գաւառաց բոլոր քաղաքներուն մէջ:

ՀԱՅԹԱՅԹԻՉ

ՍԻՆԿԵՐԻ

(9) 15—52



ԳԱՐԱԳԱՅ ԵՂԲԱՐԲ

Վաճառատուն հիմնաւ 1874ին

ՄԵԾ ՄԹԵՐԱՆՈՑ

Հոսանկարչական պիտոյից
Գուլի Գաբու 675—677

ՍԻՒԲԲԻԻՐՍԱԼ

Բերա, Մեծ փողոց 398
Արծաթի ժէլաթին-Պրօ-
միւրով բլաքներ և թուղթեր
A. Lumiere & ses fils

Ilford & Barnet

Ամէն վաճառանիւղ օպտէք-
թիվներ, Իօդմէնի քոտաք-
ներ եւ ֆիլմեր

Աշխատութիւնք
ամաքեօսներու համար
(19) 13—13

Սինկերի Բնկերութեան կեդր. վարչա-
տեղին կը գտնուի Բերա, Մեծ փողոց,
Թ. 343 և 343 կրկին, Սարգիս Պէյ
Տիւրքուլուի տունը:



ԿՐԱՄԱՅԻՆ ՆՈՐԱՆՈՐ ՄԻԱԿ ԳՈՐԾԻՆ
խօսող եւ երգող ճիշդ բնական ձայնով
շինուած ԿՐԱՄԱՅԻՆ ԱՆԱՆՈՒՆ ԸՆԿԵ-
ՐՈՒԹԵԱՆ կողմէ: ԿՐԱՄԱՅԻՆ իր կեղծե-
րէն կը զանազանուի աշուճ որ կատարելա-
պէս կ'արտադրէ մարդուն բնական ձայնը:

Կրամային Ներկայացուցիչ Թուրքիոյ
համար S. WEINBERG Բերա, Մեծ-Փողոց,
Թիւ 474:

Մեծ զանազանութիւն ամէն լեզուէ եւ
տեսակէ եզանակաց բլաքներու: Գաւառ-
ներէ յանձնարարութիւններ կ'ընդունուին:

(16) 13—52

AU TIGRE

ԱՇԽԱՏԱՆՈՑ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԿՕՇԻԿՆԵՐՈՒ

Ս. ՔՐԻՍՏՈՒՆԼՈ ԵՒ ԸՆԿ.

Բերա, Մեծ-Փողոց, Թիւ 246, Կալաթա Սէրային դէմ
Տիկնայք եւ Տնարք.

Մի՛ գնէք Ձեր կօշիկները, առանց ան-
գամ մը հանդիպելու վաճառատունս, ուր
պիտի գտնէք ամէնէն աման, զիմացկուն
եւ վերջին նորաձեւութեամբ ամէն տես-
ակ կօշիկներ:

Ձերո՛ւ յարգանք

Ս. ՔՐԻՍՏՈՒՆԼՈ ԵՒ ԸՆԿ.

Յ. Գ.

Արանց համար	ըս	կլասէ	կոճակով	60	դր.
>	>	>	>	կապով	60 >
>	>	>	>	լուսթրին պօթ	60 >
>	>	>	>	ամեր. վիտէլա կոճ.	60 >
>	>	>	>	>	կապով 60 >

Չափու վրայ շինուած կօշիկներու հա-
մար փոքր տարբերութիւն մը կ'առնուի:
(24) 10—15

Գծագրիչ-Նկարիչ մը, վկայեալ Գեղար-
ուեստից վարժարանէն եւ Ուսումն. Խոր-
հուրդէն, սլատրաստ է այցելութեամբ դա-
սեր տալ թէ՛ զպրօններու եւ թէ՛ տունե-
րու մէջ:

Դիմել Սմբատ Դաւթեանին, Խորասան-
ձեան խան, Սիրքէճի:

ՅՈՎԱՆ Գ. ՓԱՆԳԱՅԵԱՆ

Պատրաստած է հետեւեալ նոր դասագրքերն, մանկավարժական նորագոյն մեթոտներու համաձայն, դիւրացնելու համար Ուսումն. խորհրդոյ կրթական Ծրագրին գործադրութիւնը:

1. ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԸՆԹԱՅՔ ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒԻ. ԱՅԲԲԵՆԱՐԱՆ-ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ, Բնական եւ դիւրագոյն մեթոտ կարգադրելու: Գիրք եւ ընթերցում համընթաց: Խոշորագիր . . . 1 1/2 դր.

2. ԻՐԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ. Դասագիրք Ընթերցանութեան եւ բնական ու բնապատմական նախնական ծանօթութեանց 3 դր.

3. ԱՅԲԲԵՆԱՐԱՆ-ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ ՅԸՐԱՆՍԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, Դիւրուսոյ մեթոտով: Տղայոց եւ չափահասներու համար . . . 1 1/2 դր.

4. ՊԶՏԻԿԵՐՈՒՆ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ. Պատկերազարդ. Յատկապարով եւ Աշխարհացոյցներով: Մանկապարտէզ-Մաղկոցներու, Նախապատ. կարգերու եւ Տարր. Դասընթացքի Ա. տարւոյ համար: Դ. տիպ՝ հիմնովին բարեփոխուած . . . 2 1/2 դր.

5. ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԵԱՆ Տարրական Դասընթացք (Ա. եւ Բ. տարի). Պատկերներով եւ Աշխարհացոյցներով. Բ. Տպագրութիւն բարեփոխուած (Մամուլ Ներքեւ) . . . 2 1/2 դր.

6. ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋԻՆ Դասընթացք (Հրատարակելի):

7. ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԵԱՆ Բարձ. Դասընթացք. Պատկերազարդ. Բնական եւ Քաղաքական. Ճոխ ծանօթութիւնք աշխարհի հինգ մասանց Բնական եւ Ճարտարագործական արտագրութեանց եւ Վաճառականութեան վրայ. Մեծագիր. Երես 200 . . . 6 Լր.

8. ՀԱՄՐ ԱՇԽԱՐՀԱՅՈՅՑԵՐ, Աշխարհագրութեան եւ դասերու վարժութեանց համար. հատը 10 փարա. 100 հատը 20 Լր.

9. ՊԶՏԻԿԵՐՈՒՆ ԹՈՒԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ. Պատկերազարդ. Մանկապարտէզներու, Մաղկոցներու եւ Նախապատրաստական կարգերու համար . . . 3 Լր.

10. ԹՈՒԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ. Տարրական Դասընթացք. Ա. տարի . . . 4 Լր.

11. ԹՈՒԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ. Տարրական Դասընթացք. Բ. Տարի . . . 4 Լր.

12. ԹՈՒԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ. Միջին Դասընթացք Դ. Տարի . . . 4 Լր.

13. ԹՈՒԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ. Միջին Դասընթացք. Դ. Տարի . . . 4 Լր.

14. ԹՈՒԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ. Բարձր Դասընթացք. Ե. եւ Զ. տարի . . . 10 Լր.

15. ԹՈՒԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ. Ընդարձակ տեսական եւ գործնական . . . 15 Լր.

16. ԱՐՈՒԵՍ ՏՈՒԱՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ եւ Վաճառականական Դիտելիք. Պարզ առմար եւ կրկնատուար: Ամէն մարդ կարող է ինքն իրեն սորվիլ կարճ ժամանակի մէջ: Վարժարանաց համար յարմարագոյն դասագիրքն է իւր համառոտութեամբ, պարզութեամբ եւ դիւրուսոյց մեթոտով . . . 6 Լր.

17. ՆԱԽԱՍԱՐԵՐԲ Գործնական Երկրաչափութեան եւ գծագրութեան. Տարրական եւ Միջին Դասընթացք. 125 պատկերներով . . . 5 Լր.

18. ՏԱՐԵՐԲ Գործնական Երկրաչափութեան. Բարձր. դասընթացք Ա. Տարի. 264 պատկերով . . . 6 Լր.

19. ՏԱՐԱԿԱՆ ՍԿԶՐՈՒՆԲ ԳՐԱՀԱՇ.

ԻՈՅ. Թուարանական խնդրոց լուծմանը համար կիրարկուած. Պարզ բացատրութիւններով . . . 3 Լր.

20. ՆՈՅՆԻՆ ԲԱՆԱԼԻՆ Ի պէտս Ուսուցչաց. կը պարունակէ Աշակերտաց Դրքին բոլոր հրահանգաց եւ խնդրոց լուծումները . . . 3 Լր.

Դիմել հեղինակին եւ կամ գրավաճառներու 9-26

ՓԱՆԳԱՅԵԱՆ ՎԱՐՃԱՐԱՆ

ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ ԵՒ ՅԵՐԵԿԵԱՅ

Կ. Պոլիս, Գաղղ. Գիւղ, Մեծօխրտար

Հաստատուած 1901 Մայիս 1ին

ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ ԱՂԶԱՆՅ

Մանկապարտէզ եւ Գաղղաքարան Երկսեռ.

Գործնական կեանքի արդի պահանջումներուն համապատասխան կերպով եւ դիւրուսոյց մեթոտներով կ'ուսուցուն Հայերէն, Յրանսերէն, Թուրքերէն, Անգլիերէն լեզուները, Կրօն եւ Հայ. Եկեղեցւոյ պատմութիւն, Թուագրութիւն, աշխարհագրութիւն, Առողջարանութիւն եւ բնական դիտութիւնք, Երկրաչափութիւն, գրծագրութիւն, առանձին տնտեսութիւն Զուգարութիւն եւ Կար, Զուգործի ամէն տեսակները, Դաշնակ եւ Զուխակ Բարոյական կրթութեան, բարեկրթութեան եւ լաւ նկարագրի կազմութեան յիսկատար հոգածութիւն: Յրանսերէն խօսակցութեան մասնաւոր վարժութիւնք՝ զգարոցական ամբողջ շրջանին մէջ, ընդ հսկողութեամբ Ֆրանսացի միտայուն վարժուհւոյ մը: Մասնաւոր հոգածութեան առարկայ են նաեւ ձեռական աշխատութեանց եւ երաժշտութեան ճիւղերը: Զուխակի դասն ստանձնած են երկու նշանաւոր ջութակահարներ, իտալացի Մ. Բէրինօ Կայթօ եւ Սինանեան Էֆէնտի: Դիւրագրութիւնները կը վայելեն ընտանեկան կատարելալ խնամք եւ հանգստաւէտութիւն: Վարժարանն ունի նաեւ իր մասնաւոր բժշկի, որ յաճախ կ'այցելէ ու տղայոց առողջութեան վրայ կը հսկէ: Վարժարանին տպեալ Յայտագիրը, որ ի մէջ այլոց կը պարունակէ նաեւ ընդունելութեան պայմանները, փափաքողներուն կը զրկուի Աշակերտաց վերամուտը տեղի պիտի ունենայ Օգոստ. 25 Բշ. օր, իսկ կանոնաւոր դասաւանդութիւնք պիտի սկսին Սեպտ. 1 Բշ. օր: Բանակցութեան կամ աւելի մանրամասն տեղեկութեանց համար դիմել ի վարժարան առ Տնօնութիւն, ամէն օր մինչեւ կէս օր, իսկ կէս օրէ յետոյ ժամը 6էն 10՝ կարելի է դիմել նաեւ Մեծ Նոր Խան, Վերի յարկ, Թիւ 55 գրասենեակն: 7-26

“AU TALON D'OR,”
Օ ԹԱԼՈՆ Տ'ՕՐ

ԲԱՐԻՋԵԱՆ ԿՈՇԻԿԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

ԳԱՆԼՕ ԱՅԼԱՄԵԱՆ

ՀԱՅ ԿՕՏԿԱԿԱՐ

ՊԱՏՐԱՍ ԵՒ ԶԱՓՈՒ ՎՐԱՅ

ԱՐԱՆՅ ԵՒ ԿԱՆԱՆՅ ՀԱՄԱՐ

Նաեւ կաղերու համար պատրաստուած կալաքա, Վոյվոտս փողոց, Բիւ 108

Ճաշակաւոր ու վերջին նորաձեւութեան համաձայն կօշիկներու յանձնարարութեան համար, — մանաւանդ չափու վրայ չինուելիք, — կ'արժէ անգամ մը այցելել սոյն վաճառատունը:

(31) 5-26



ՅՈՎԱՆՓ ՊԱՆԳԱՅԵԱՆ
(ՄԵԴՐՈՒՆԻ)

ԱՍՏՄԵԱՐՈՅԺ

Մուղագրութիւն Հիւանդանոցին եւ Պարսկական Վարժարանին

Բերա, Մեծ փողոց, Թագսիմ, Բիւ 61
Զբոսնեմ արտոբման

Պալպալեան ամէն օր ակոսայի ամէն տեսակ հիւանդութիւններով տառապողները կ'ընդունի, իսկ Ուրբաթ, Կիրակի եւ Երեքշաբթի մինչեւ ժամը 5: Գիշերուան ուր է ժամուն կարելի է դիմել: Պալպալեան կ'երաշխաւորէ իր լեցուցած ոյջ շինած ակօաները: Յորեկները ակօաքաշի տալու համար որոշ վարձք մը չկալքաշի տուողին կամքէն կ'ախտալ է:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

ՕՐԱՅՈՅՑ

ՀԱՆՐԱԳԻՏԱԿԱՆ

1904

Գ. Պաղտասարեանի սոյն ԸՆԴԱՐԶԱԿ ՕՐԱՅՈՅՑԸ, որ իր երկարամեայ կանոնաւոր իրատարակութեամբ հաստատուն համբաւ մը ունի, յառաջիկայ տարուան համար ի լոյս ընծայուած է շատ աւելի ճոխ բովանդակութեամբ մը որ ամէն կարգի ընթերցողներու համար շօշափար ու շահեկան կը գործնէ գայն:

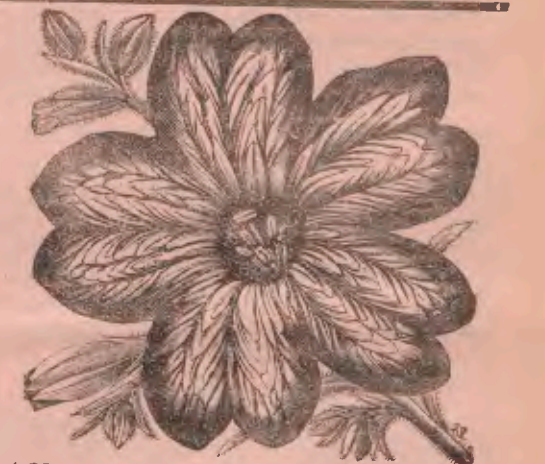
Գիրք 3 ԼՐՈՒՇ

Յաւելուածը ի մէջ այլոց հետեւեալ նիւթերը կը պարունակէ:

Բարոյալիկաք, Ընտանեկան, Հարցարան, Ոռողջապահական փերական, Բժշկական Պատմական, Կենսագրական, Գիտական Գիւտեր, Երկրագործական, Զուարճալիք, Վիճակագրական:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՕՐԱՅՈՅՑԻՆ Համառօտն ալ հրատարակուած է վիճակագրական կարեւոր ծանօթութիւններով:

Վաճառման կեդրոնատեղի, Յ. ՄԱՏ. ԹԵՈՍԵԱՆ Թղթավաճառանոցը, Ֆինճան. ճրլար Եօգուչու Կ. Պոլիս:



ՀՈՒՆՏԻ ԱՆԴԼԻԱԿԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Վաճառատունս որ հաստատուած է Կալաթա, Բերշէմպէ Բազար, Զինճիլի Խան Թիւ 18, իր բոլոր յաճախորդներուն կը ծանուցանէ թէ յասմիկի, կակաչի, նարկիզի եւ ուրիշ բաղմաթիւ ծաղիկներու հունտեր բերել տուած է, որպէս զի յառաջիկայ ձմրան ամէն ոք կարենայ զարդարել իր սալօնը: Գիններու եւ մանրամասնութեանց համար դիմել մեր գրասցուցակին, Թիւ 9, որուն մէջ նշանակուած գինները 150% զեղջուած են:

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text appears to be organized into several paragraphs and possibly a table or list structure.]



ԾԱԶԻԿ



ՇԱԲԱՐԱՐԵՐՐ

16^{րդ} ՏԱՐԻ.—ԹԻԻ 39. (576)

30 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1903

ՇԱԲԱՐԱՐԵՐԹ «ԾԱԶԻԿ»-Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԱՆԽԻԿ Է ԲԱՑԱՐՉԱԿԱՊԼՍ

ԳԱՆՍՈՆԵՐՈՒ ԲԱՄԱՐ, ԿԱՐԵԿԵՏ 60. ՎԵՐԱՄԱՆԵՅ 30 ՊՐԵ. — ԳՐԱՆՍՈՑ ԲԱՄԱՐ, ԿԱՐԵԿԵՏ 50. ՎԵՐԱՄԱՆԵՅ 25 ՊՐԵ. — ՍՐՏԱՍՍ ՀՍԱՆԻ ԲԱՄԱՐ, ՏԱՐԵԿԱՆ 14. ՎԵՐԱՄԱՆԵՅ 7 ՓՐ.: — ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՍԿՍԻՆ ԿԱՆԽԻՆ ԿԸ ՄԵԼԻՆ: — ՁԵՆՔԻ ԲԱՄԱՐ 40 ՓԱՐԱՅԻ ԿԸ ԺԱՄԱՆԻ:

ՆԱՄԱՆԿ ԿԱՄ ՈՐ ԵՆ Է ԳՐՈՒՅԻՆԵՑ ԱԼԵՏԻ Է ՈՒՂՂԵԼ Խ Մ Բ Ս Պ Բ Ո Ւ Թ Ե Ս Ն ԿԱԼԱՐԱ, ՔՈՒՐԵՈՒՆԴՈՒ ԽԱՄ ՔԻՆ 7

درءاده غلطه قورشولو خاتمه نومرو ۷ زاغیک غرضه سی ادارہ سی

RÉDACTION DE LA REVUE „DZAGHIK“ Kourchoum Han, N. 7, Galata, Constantinople.

ՈՒՍՈՒՑՉԱՊԵՏ ԹԵՂՈՍՈՒ ՄՈՍՍՈՐՆԻ

ՄԱՀՈՒՍՆ ԱՌԻԹՈՎ

Գերման արդի մտքին ամենէն ուշագորաւ ներկայացուցիչներէն մէկը, Թէոտո Մոմսըն՝ որուն ծննդեան 80րդ տարեգարծը կը տօնէր Գերմանիա 1897ին եւ ուսուցչապետութեան յիսնամեայ յորելեանը՝ 1901ին, անցեալ շաբթու կնքեց գիտութեան նուիրում իր բնորոշ մանկանացուն, 86 տարեկան հասակին մէջ:

Մտքի հսկաներուն այս աշխարհէն անցնելուն առթիւ, զժառլգարար սովորութիւնն չէ եղած մեր մէջ ծանօթանալ անոնց, տեղեկանալ այն ամէն լուսնի յաղթող աշխատութեան արդեանց, որոնցմէ ամբողջ մարդկութիւնն է որ կ'օգտուի: Թէոտո Մոմսըն մին էր մտքի այդ հսկաներէն եւ իբր օրէնսդէտ ու պատմագէտ, Գերման ուրիշ ուսուցչապետի մը՝ Ռանքէր հետ, ամբողջ աշխարհի օրէնսգիտական ու պատմագիտական հեղինակութեանց զլուրը կը զանուէր:

Մեր թերթերը որոնք այնքան ընդարձակ ծաւալներով հրատարակուելու համար ամէն ֆանք կ'ընեն, զարմանալի է որ բոլորովին լուսնեամբ կ'անցնին այն տեսակ իրողութեանց վրայէն, որոնցմէ իրենց ընթերցողներուն շատ մը հրահանգիչ հետեւութիւններ կարելի էր հանել, եւ ատոր փոխարէն գաւառային տնտեսութեանց եւ ամենատարօք զբոսական արտադրութեանց ու թարգմանութեանց՝ ամբողջ էջեր կը զոհեն: Արդարութիւնը պարտք կը գնէ վրաս խոստովանելու թէ Բիւզանդիոն բազմատմամբ բացառութիւն մը կը կազմէ այս կանոնին մէջ եւ որ իր վերջին չորեքշաբթի թուովը երեք սինակէ աւելի տեղ տուած էր Մոմսընի յուղարկաւորութեան մանրամասնութեանց:

Ուրիշ առթի թողով մասնաւոր ուսումնասիրութիւն մը Մոմսընի դործերուն վրայ, այսօր աւելի կ'ուզէի ի վեր հանել

պարագայ մը, որ ամենէն մեծ արժանիքն է ճշմարիտ մտքի մարդոց, ինքնաճանաչութիւնը, համատեղութիւնն է այդ:

Ես տեսած եմ արձաթափածութիւնը դասընթացներով ու սիրելիւնի աչքերով այդ ճերմակներէն, որ արդէն իր մտքի փառքին զէնթիւր հասած, սակայն յուզիչ համատեղութեամբ մը կը յայտնէր իր հաղորատու ունկնդիրներուն թէ իր կատարածը պղտիկ օժանդակութեան փորձ մըն էր ընդհանուր գիտութեանց աշխարհին:

Յաճախ հիացած, սքանչացած եմ ի տես գիտութեան հսկաներու, որոնք անվստահ աշակերտի մը չափ համեստ կը շարունակեն իրենց տընջալան աշխատութիւնները, ամէն օր քայլ մը աւելի առաջ երթալու համար գիտութեան շաղիւն մէջ, եւ ըստ իրենց կարծեաց տակաւին շատ հեռու ենք հասնելու վերջին բարձրութեանց: Մինչդեռ իրենց դէպ ի առաջ կատարած մէն մի քայլը նոր յաղթանակ մըն է գիտական աշխարհի մէջ, նոր լոյս մը մտաւորական զարգացման շաղիւն վրայ:

Այդ մտքի հսկաները, իրենց յարատեւ աշխատութիւնը եւ տնչափ համեստութիւնը յիշելով, յաճախ բնազդաբար բազմապատկեմ զիրենք մեր մտքի գաճաճեցումն հետ եւ չեմ կրցած հանդուրժել այս վերջնոց տարապայման սոճութիւնը, մտնաւանդ որ այդ սոճութիւնը իրեն ներքեւ հետեւակ միակողմանիութիւն մը կամ թէ ազիտութիւն մը կը պարտի:

Չափի ճանչնալը արժանեաց սկզբնաւորութիւնն է, այդ առաքինութիւնը չունին մեր մտքի մարդիկը, որոնք ընդհանրապէս տնտեսագործելի յաւակնատներ են: Յաւակնատութիւնը, սոճութիւնը ամենէն աւելի տղէտ միջավայրերու մէջ կը քաջալերուին եւ մեր մտաւորական միջավայրը, հարկ է խոստովանել թէ՛ աղէտ է: Մտաւորական զարգացում եւ յաւակնատութիւն խոտոր կերպով կը համեմատին իրարու. հետ Միւս կողմէ մեր մտքի մարդոց յաւակնատութիւնը կը թեթեւայ կիսով, որովհետեւ քիչ շատ կարող մարդիկ, եթէ կատարելապէս համեստ են, ընդհանուր

ին կողմէ կ'ընդունին իրար ապիկարներ: Հանրութիւնը՝ տղէտ ընդհանրապէս, անկարող՝ նրբութեանց մէջ արժանիք մը տեսնելու աւելի պոռոտութեանց գնահատումը միայն կրնայ ընել: Հետեւաբար հանրութիւնը կ'ունենայ մտքի այն մարդիկը, որոնց արժանի է:

Ինչ որ սակայն թերութիւն կամ ունակութիւնն է, պէտք չէ որ շարունակէ նոյնը մնալ, բարքերն ու գաղափարներն ալ եթեմակայ են բարեփոխուելու, զարգանալու: Եւ այս մասին առաջին զարկը պէտք է գալ մտքի մարդոցմէ, որոնք փոխանակ կրաւորապէս հանրութեան ու ծագած բմբռնումին հետեւելու, ընդհակառակը ջիղը ունենալու են հակադէպելու:

Մտքի մարդ մը համեստ ըլլալու է ամէն բանէ առաջ: «Որքան շատ բան սորվեցաւ այնքան աւելի տեղեկացաւ բան մը գիտցած չլլալս» խօսքը յաճախ պէտք է յիշեն մեր մտքի մարդիկը: Ատիկա՝ ո՛րքան մեծ ուժ մը պիտի տայ իրենց, աշխատելու, յարատեւ կերպով աշխատելու, եւ ճշմարտապէս տիրաւորու մտքի կաւորութեանց, որոնցմով՝ փոխանակ կրաւորապէս ազդուելու հանրութեան թերութիւններէն, ընդհակառակը կը հակադէպեն անոնց վրայ:

Այս կերպով է որ ոչ միայն համեստ ու աւելի արժանաւոր պիտի դառնան մեր մտքի աշխատաւորները, այլ նաեւ յամու աշխատողներ: Տեղն է ըսել թէ մեր մտքի աշխատաւորները յամու աշխատողներ ալ չեն հետեւաբար անգամ մը, մտաւոր զարգացման որոշ աստիճանի մը հասած, ալ անկից վերջ կը կորսնցնեն նոր բան մը սորվելու ամէն նախանձախնդրութիւն: Եւրոպական մտքի մարդոց համեստութեան չափ իրենց աշխատութիւնն ալ սքանչացումի արժանի է: Որքան հոգիք է այն պատկերը, որ կը ներկայացնէ ալեւոր զլուր մը գրասեղանին առջեւ ծոած, որ միշտ ուսանողի մը պէս կ'ուսումնասիրէ ու կ'ուսումնասիրէ:

Մտքի մեծերու հետ ինքզինքնիս երբեմն բազմատեղութեան զնելը, շատ բարոյական ազդեցութիւն մը կրնայ ունենալ: Կը գիտակցիմք մեր իրական արժանեաց եւ թերեւս տակաւ կը հրաժարինք մեր սխալ ընթացքներէն:

Մ. ՇԱՄՍԱՆՃԵԱՆ

ՍՊԱՍՄԱՆ ՍՐԱՅԻՆ ՄԷՋ

(Վ Է Պ)

Ձ.

Երկայն, երկայն ատենէ ի վեր՝ գետինը օրօրօցին քով նստած էր Էվա. կէս գիշերը շատոնց անցած էր արդէն. դուրսէն կը լսուէր ծանր սայլերուն թաւալումը միայն որ վայրկեան մը գիշերուան լուռ-թիւնը վրդովելէ ետքը կ'անհետանային քաղաքին հեռաւորութիւններուն մէջ: Կանթեղին տոգոյն եւ պլպլուն լոյսը հազիւ թէ մութին ստուար սեւութիւնը կ'անօս-րացնէր, այնպէս որ կարասիները կ'երկըն-նային իրենց ստուերներուն մէջ ու ան-կիւնները բոլորովին մութ կը մնային:

Էվա գլուխը բարձր բռնած, աչքերը սեւեռուն տեղ մը կը մնար. յայտնի էր թէ *idée fixe* մը կ'անշարժացնէր զինքը. եթէ մէկը կարենար զայն տեսնել այդ պահուն, մեռելի պէս տոգոյն դէմքովը ուրուն վրայ աչքերը չափազանց բացուած իրենց սեւ նայուածքը կը յորդէին, եթէ մէկը տեսնէր սեղմուած շրթունքները եւ իր ամբողջ երեւոյթին սարսափի եւ վրո-ղովմունքի արտայայտութիւնը՝ զայն հիւ-ւանդ պիտի կարծէր անշուշտ: Երբեմն յանկարծ կը սթափէր ցուրտէն որուն քա-սուռները ուսերէն՝ վերէն վար կը սահէին ամբողջ մարմինը ցնցելով եւ մեքենաբար՝ կոնակն ի վար ինկած չալին մէջ պատըս-պարուելով թեւերը կը դնէր քովը գրտ-նուած աթոռին վրայ եւ պահ մը գլուխը կը հանգչեցնէր: Կանթեղը կը քթթէր իր լոյսը եւ հետզհետէ կը տոգունէր, կը խեղդուէր խտացող մութին մէջ. պատու-հանին առաջը մեղմօրէն անձրեւը կը մրմնջէր. յետոյ խորին լուռութիւն մը կը համարացնէր ամէն շշուկ: Այդ պահուն Էվա կէս թմրութեան մը մէջ ամոքուած կ'ըլ-գար արդէն երբ Անտոէ սկսաւ հազալ:

Նախ պղտիկ հազ մը, ընդհատուած, որուն միջոցին անկողինը կճատաց Անտ-ոէի անհանգիստ շարժումներէն. յետոյ հազի տաքնապ մը զայն խեղդեց. մէկէն անկողինին մէջ նստաւ եւ հազիւ տաք-նապէն ազատած դեռ խուպոտ ձայնով մը ըսաւ.

— Ինչո՞ւ չես պսակիր, Էվա:

Հարցումը՝ որ անպատասխան մնաց, լուռ սենեակին մէջ կարծես թէ երկարա-ձգուեցաւ. պահ մը ետքը կրկնեց.

— Էվա՛ . . . պիտի միտ հոտ:

Հազը նորէն խեղդեց ձայնը եւ այս անգամ այնքան ուժգնօրէն որ Անտոէ կը ցնցէր գրեթէ անկողինը եւ ձեռքերովը կը բռնէր կուրծքը որ կարծես պիտի քանդուէր: Սրտի բաբախումներէն չըն-չառպառ եղած գլուխը ձգեց բարձին վրայ:

Էվա այս անգամ քովը եկած էր. յուզ-

մունքէն ձեռքերը կը դողդողային երբ թաշկինակով անոր ճակատը կը սրբէր. պեխերը լոխնուքէն դեռ խոնաւ էին եւ անոր ճերմկած ու բարակ շրթներուն վրայ կը փակչէին. Էվա կամաց մը հար-ցուց.

— Բան մը կուզե՞ս Անտոէ՛, բաէ:

— Ձէ՛ Էվա, հիմա կ'անցնի:

— Ցաւ մը ունի՞ս, Անտոէ:

— Ո՛չ, ո՛չ:

Անտոէ գրեթէ բարկութեամբ ըսաւ այս վերջին բառերը, գլուխը ցնցելով բայց հազիւ թէ անոնք արտասանուած էին, յանկարծ նստաւ անկողինին մէջ եւ անսահման տկարութեան մը՝ գրեթէ ինք-նալկուամի մը մէջ իր հոգին չարչարող հոգեբը յայտնեց կնոջը. անիկա տղու մը պէս կուլար, երկայն հեծկտանքներով ու բառերը կը խեղդուէին կոկորդին մէջ ու ձայնը խռպոտ, մածուցիկ լորձունքէն խո-նաւ ձայնը յուսահատօրէն կը հաստատէր սրտին խորը պահուրտած կասկածը. այդ կասկածը իրականութիւն էր այլեւս իրեն համար, այնքան որդայարին վրայ կը գար պաղ քրտինքի մը, գրեթէ աննշմարելի բայց յամառ քրտինքին սարսուռը:

— Էվա՛, դուն չես գիտեր, ես կոր-սուած եմ, բոլորովին, ա՛հ բոլորովին. ալ ձայն չունիմ, իմ միակ ոյժս, միակ յոյսս, Էվա՛, ես պիտի մեռնիմ, ես պիտի մեռ-նիմ, շատ աղէկ գիտեմ որ պիտի մեռնիմ: Թէեւ Էվա բնազդով կ'զգար Անտոէին խօսքերուն ճշմարտութիւնը բայց այս յանկարծական հարուածէն չընկճեցաւ. գերմարդկային ուժ մը կ'զգար իր մէջը, իբր թէ երկրորդ անձ մը ըլլար հոն՝ իր անձին իսկ ուրուականը Անտոէի անկող-նին քով, մինչ անդին գետինը բուն Էվան կ'երազէր միշտ իր ոսկեղէն երազը: Ասոր համար թերեւս առանց յուզմունքի պա-տասխանեց.

— Անտոէ՛, խեղ բաներու մի՛ խորհիր, ունեցածդ բան մը չէ, վստահ եմ:

Անտոէ մէկէն չալատասխանեց անյա-գօրէն լսելով այդ յուսատու բառերը որ իրեն կարծես կեանք կը բաշխէին. բայց նորէն տիրող քաղաքի բաւատը կընձ-ռոտեց:

— Մի՛ խաբեր ինծի Էվա՛, անօգուտ է, ես չեմ գիտեր. այս խուլ ցաւերը կուրծ-քիս եւ ուսերուս մէջ, զիշերները՝ քրտին-քսս, տկարութիւնը որ կ'զգամ ամբողջ մարմնոյս մէջ ու հազը՛, ա՛խ . . . հազը:

— Անտոէ՛ կը հասկնամ որ տկար ես. բնական է, այնքան յոգնեցանք, այնքան տառապեցանք այս վերջին օրերս. բայց ին-չո՞ւ կը յուսահատիս, ծանր բան մը չկայ, ապահով եղիր:

Յամառութեամբ անիկա կը կրկնէր:

— Հազը . . . հազը . . .

— Հազը՛, բայց հարբուխ է, պիտի անցնի:

Անտոէ սպառած՝ թողուց որ կինը զինքը

պսակեցնէ. Էվա խնամքով վերմակները կը բարձրացնէր մինչեւ անոր ուսերը եւ հոն ոտքի վրայ կեցաւ մինչեւ որ քունէն ծանրացած արտեւանունքները ծածկեցին աչքերը, արհաւիրքով եւ տենդով լեցուն աչքերը: Այն ատեն Էվա վրդովուած գնաց տղուն օրօրօցին քով. տղան անհոգ՝ կը քնանար. մօյրը տխրութեամբ կը ժպտէր գլուխը դէպ իրեն հակած երբ վերջապէս թողուց զայն եւ նորէն գետինը տարածուեցաւ օրօրօցին քովը եւ գլուխը դրաւ թեւերուն, աթոռին վրայ:

Հակառակ իրեն յայտնուած սարսա-փիլի իրականութեան՝ Էվա անմիջապէս չխորհեցաւ անոր. նորէն որոշ զգայնու-թիւնը ունեցաւ ուրիշ անձ մը ըլլալու որ միայն լսած էր միւսին խօսքերը: Անտոէի անկողինը քով եւ նոյն իսկ կ'զգար այս միջոցին արտասանուած խաբեայ խօսքե-րուն բոլոր ունայնութիւնը:

Աւելի ուշ երբ կը խորհէր այդ ցուրտ եւ անձրեւոտ գիշերուան ուր առաջին անգամ Էվան ներկայացած էր իրենց սպառնացող գերագոյն չարիքը, չէր կրնար բացատրել թէ ինչ հրէշային անտարբե-րութեամբ խորհած, գրեթէ մէկ կողմ նե-տած էր այդ քաղաքի բաւատը եւ մինչեւ լոյս ալ չէր մտաբերած անգամ զայն:

Իրականութիւնը այն էր որ երբ Էվա գլուխը դրաւ թեւերուն վրայ եւ աչքերը սկսաւ գոցել անմիջապէս իր ընդհատուած երազանքները զինքը գրաւեցին, ասիկա յարատեւում մըն էր հեշտագին զգայնու-թեան մը որ զինքը կը պահէր մշտնջենա-կան յուզմունքի մը մէջ. Առաւօտուն հիւ-ւանդանոցէն գալէն ի վեր անհամար ան-գամներ վերոյիշած էր եղելութիւնը ու այս անգամ ալ նորէն իր տղուն օրօրօցին եւ հիւանդ ամուսնոյն քով կը խորհէր անոր, գրեթէ ալ առանց խղճմտանքի այնքան ամբողջովին գրաւուած էր այլեւս ու ինքզինքը կ'զգար վերջնականապէս նստած ու ինչպէս վիրաւոր թռչուն մը որ սոր-զին ձեռքին մէջ:

Երկվայրկեանէ մը կարծես երազի մէջ նորէն ինքզինքը տեսաւ որ կ'իջնէր Լէվ-րէ սրահէն. ճամբան կորսնցուցեր էր եւ առաջին հանդիպած սանդուղէն իջաւ, հիւանդանոցէն հեռանալու աճապարան-քին մէջ խորհելով թէ վերջապէս պար-տէզ պիտի իջնէր, երբ կրկին ինքզինքը գտաւ ուրիշ նրբանցքի մը մէջ. քիչ մը անդին նորոգութեան համար գործաւոր-ներ գետինը կը քակէին. անոնց պիտի հարցնէր ճամբան երբ միւս կողմէն տե-սաւ Բրացը որ Լէոնդինին հետ կաթի շիշեր կը տեղաւորցնէր կողովի մը մէջ. երկուքն ալ զբաղած՝ զինքը չտեսան. եր-բեմն Լէոնդինին ձայնը կը լսուէր, սուր եւ անհանգիստ ընող ձայնը որ խնդալով կ'ըսէր:

— Ա՛հ, Պարոն Բրաց, ինչ զարմանա-լի էք:

Էլ լա կը տեսնէր որ Բրաց ալ կը խրնդար. ի՞նչ կրնային ըսել իրարու այնքան մտերմութեամբ. ի՞նչպէս Բրաց կրնար խնդալ այդ ազնկանը հետ երբ զիտէր թէ ի՞նչպէս չար էր անիկա. ո՛հ թերեւս եթէ Սիւզանին ալ հանդիպէր, անոր հետ ալ պիտի խօսակցէր, խնդար առանց խորհելու որ այդ անտիտոր թողութեամբ էր որ վերը պզտիկ մը մեռնի մօրը քով, անօդնական . . . :

Նորէն մտքին ներկայացաւ պզտիկ դիակը ֆրանսուէի թեւերուն մէջ նշուակ իրենց անհեթեթ կատակներուն. ու իրեն այնպէս թուեցաւ թէ ամէնքն ալ, ամէնքն ալ, հիւանդապահներէն մինչեւ բժիշկները պատասխանատու էին այդ մահուան մէջ, այդ նորածին եւ անպաշտպան էակին սպանութեան մէջ ու այդ պահուն հասկցաւ թէ ինչո՞ւ ժողովուրդն իր բնազդին մէջ կասկածով կը նայի այդ հաստատութիւններուն :

Իր միտին մէջէն կը զգար տարաբաղդ մօրը ցաւը, անմխիթարելի ցաւը ի դուր զաւակը կորսնցնելուն. երակներուն մէջէն զգաց ըմբօստացող արիւնը որ կը խուժէր գլուխը զինքը խուլցնելով ու կուրորէն կը յստաջանար դէպ անոնց չգիտնալով իսկ թէ ի՞նչ պիտի ըսէր :

Անտարակոյս ինքզինքը բոլորովին կորսնցնուցած պիտի ըլլար այդ պահուն եւ կը զարմանար երբ կը յիշէր թէ ոտքի վրայ էր հոն կիսովին քանդուած գերանի մը վրայ, ապուշցած, առանց խօսքի, բոլոր գործաւորները կը պոռային.

—Մի՛ շարժի՛ք, վար պիտի լինաք :

Ոտքերուն ներքեւ գերանը առկախ կը տատանէր, որոշակի լսեց որ գործաւորները կը խնդային իր վրայ :

—Քենդ է :

—Ես կ'ըսեմ թէ գիշերաչրջիկ է :

—Լոյս առնե՛ն. ահաւասիկ զուարճալի պատմութիւն մը :

—Այնչափ ալ զուարճալի չէ. խեղճ կ'ընէ :

Բոպէի մը մէջ հասկցաւ իր ըրածին տխմարութիւնը. չեր կրնար յառաջանալ որովհետեւ գերանը հետզհետէ հեռանալով բաւական տեղ ըսցէր էր ձգած. դա զաւարար որ Լէոնիդին եւ Բրաց վրան կը խնդային բոլորովին շուարեցուց զինքը բայց նոյն րոպէէն իսկ տեսաւ Բրացը որ հանդարտութեամբ կը յառաջանար դէպ իրեն. անոր աչքերուն մէջ հեզութիւն չկար, ո՛հ, ոչ, բնագնական շատ լուրջ եւ տխուր կ'երեւէր իրեն եւ մանաւանդ զգալի կերպով յուզուած. դեռ իրեն չհասած՝ վստահեցնող եւ հաստատ շեշտով մը ըսաւ.

—Հիմա պիտի գամ, Տիկին Էլա, մի՛ շարժի՛ք :

Եւ կարծես ներում խնդրելու համար.

—Ձեր կաթը պատրաստելու վրայ էի. կը տեսնէք թէ ինչո՞ւ ուշ մնացի . . .

Ձայնը զողողաց, հիմակ դիմացը կեցած խորհէր. մէկէն թեւերը երկնցուց, գործաւորները պոռացին նորէն. բայց անոնք մօտիկ չորին :

Ասիկա պարզ բաց զղխիչ բան մը եղաւ. Էլա խելայեղօրէն կը զգար անոր տաք շունչին փայփայանքը իր դէմքին վրայ. հիմակ Բրաց բռնած էր զինքը մէջքէն եւ զմէքը հակած էր անոր դէմքին. ու այսպէս յամրաբար Էլաի զղրուած էութեան մէջ կը հոսեցնէր իր նայուածքին զինովցող թոյնը :

Գործաւորները բանէ մը չկասկածելով իրենց գործին գային. այսպէս ինքզինքնին բոլորովին մինակ կը զգային նրբանցքին ցած եւ սեւցած կամարներուն ներքեւ այնքան իրարու մօտ, որ իրենց էութենէն արտաշնչուող ջերմութիւնը կը խառնուէր իրարու ու իրենց սեղմուած կուրծքերուն տակէն փոխադարձաբար կ'ըզգային սիրտերուն անկանոն եւ արագ բախումները. րոպէ մը հազիւ տեսեց եւ Բրաց միշտ Էլաի մէջքէն բռնած մեղմօրէն յառաջացող նրբանցքին մէջէն եւ իրարու ոչինչ, ոչինչ կ'ըսէին, այնքան յուզուած էին եւ մանաւանդ զիրար արդէն այնքան լաւ կը հասկնային :

Լապտաւրուստին առաջը հարկ եղաւ բաժնուիլ. Բրաց զայն անգամ մըն ալ սեղմեց իր վրայ եւ ասիկա իրենց հրաժեշտը եղաւ առանց խօսքի, առանց շարժումի, երկուքն ալ չափազանց տեղայն, ուրուականներու նման :

Քիչ ետքը Մաթերնիթէի միջին կամարներուն ներքեւէն Բրաց կ'երթար իր serviceին. պատին կոթնած Էլա կը նայէր անոր հեռանալը զինովի պէս ղեղեւելով : Երկու հիւանդապահներէն ճերմակ գզակներով անցան : Այն ատեն Էլա մեքենաբար առաւ իրեն համար պատրաստուած կաթը եւ մեկնեցաւ պարտէզէն, միտը զղրուած եւ արիւնը մտրակուած մինչեւ այն ատեն իրեն անձանթ տենջանքէ մը, աննուաճելի եւ յաւիտենական մահուան պէս : Ձէ՛ մի որ գերագոյն ճգնաժամէ մը անցած էր, ողբովարէ մը՝ իր ամբողջ ցաւերով եւ տենդերով եւ այնքան լաւ զգացած էր անկանալը՝ մարմինը անոր մարմինին քով երբ, աչքերը կը գոցէր վարսդ եւ անողոր իրականութեան համար :

Բոլոր ճամբան նուազումներ կ'զգար եւ կ'ստիպուէր հանգչելու Պուլըվառին նստարաններուն վրայ, այնքան յիշատակը անոր փայփայտնքին ամբողջ անձը կը թրթռացնէր եւ կարծես կ'զգար հիւլէ առ հիւլէ դէպ անոր երթալը, իր բոլոր ներքին անշոյալիելի եւ վրդովուած էութիւնովը. այսպէս ամբողջ օրը արիւնը երգած էր իր սրտին կուրցնող եւ սպաննող հրայրքը եւ բոլոր օրը շնչասպառ բաբախումներէ բան մը չէր կրցած ընել. հագիւ թէ պզտիկովը դադարած, միշտ կրկնելով սիրելի անունը մեքենաբար.

—Բրաց, Բրաց . . .

Իրիկունը զգացած էր որ ամուսնոյն հարցաքննող նայուածքը կը ծանրանար վրան, Աստուածս, ի՞նչպէս ցաւոտ, ընկած Էր երեւոյթ մը ունէր. բոլոր ատենք տեսած էր տարտամօրէն, նայուածքը հեռուն կորսուած, երազի մը մէջ. բնաւ չէր ընթրած եւ աւելի ուշ չէր ուզած պառկիլ ամուսնոյն քով, դեռ մարմինը շատ բարախտուն ուրիշի մը զգուանքներէն . . .

—Էլա՛, Էլա՛ . . .

Ասիկա գերագոյն, յուսահատական կոչ մըն էր. զժուարաւ Էլա աչքերը բացաւ. երկարատեւ քնատութենէն արտեւա նուրբները ծանրացեր էին եւ ֆիզիքապէս ցաւ կ'զգար դանդաղ բանալու համար.

—Ախ Էլա, հիմա հասկցայ, ամէն բան կը հասկնամ . . .

Տժոյն լոյս մը ճերմկեցնուցած էր պատահանները. կանթեղը կը կուրնար ծագող լոյսին մէջ. եւ Էլա սառած էր աշնան այդ ցուրտ առաւօտուն. մէկէն ոտքի ելաւ :

Անտէ անկողնին մէջ ծունկերուն վրայ նստած էր. չափիկը կիսովին բացուած՝ կը ցուցնէր նիւար եւ կապտորակ կուրծքը. երկնցած վիզը դուրս կը ցայտեցնէր ուռած երակները եւ աչքերը. կզկը սեղմուած կը հեծեմէր խուլօրէն. այրող արցունքի կաթիլներ երեսն ի վար կը զլտորէին :

—Ախ, Էլա, հիմակ է որ կը հասկնամ . . .

Էլան ալ տեղայն էր աչքերը չըջա նակուած էին ծիրով մը որուն սեւութիւնը մինչեւ այտերը կը տարածուէր. ամօթէն եւ գթութենէն չէր համարձակեր ամուսնոյն մօտենալ. աւելի պիտի ընտրէր կատաղութիւնը նոյն իսկ կոպիտ բարկութիւնը քան այս բացարձակ րնկճումն իր ամուսնոյն՝ որուն հիմա կ'զգար թէ ինչպէս կապուած էր հակառակ ամէն բանի. հետեւաբար անկեղծութեամբ էր որ եկաւ դէպ անոր, ծածկեց վերմակներովը եւ զայն քնացուց անուշ բառերով որոնց մէջ չեղտը կար դառն ցաւին եւ անզարմա նելի յանցանքին որ մահացու կերպով վիրաւորած էր հոգին :

Անտէ ակունքները կը կափկափէր վերմակներուն տակ եւ կը թողոր որ կինը ուզածը ընէ ինքզինքը ձգելով անոր տըղու մը պէս, դժբաղդ եւ տկար տղու պէս, արդէն յոգնած ապրելէն եւ պայքարելէն :

Արշալոյսը հետզհետէ կը ճերմկեցնէր առարկաները եւ միշտ անձրեւ կ'իջնէր ապակիներէն վար. կաթնափաճառներու կաթերը կ'անցնէին թիթեղեայ անօթներու աղմուկով խանդարելով առաւօտեան հանգարտութիւնը :

Միշտ Անտէ կը զողողար եւ յամառութեամբ կը կրկնէր առանց դադրելու :

—Ախ հասկցայ, հասկցայ . . .

Էլա չէր ըմտնար իսկ ճշգիւ այս խօսքերուն իմաստը ու կը ջանար հանգարտեցնել զայն տեսնելով որ արդէն ո՛րքան հիւանդ էր, շատ աւելի քան ինքը կար.

ծած էր. ու այդ արուած ու անճանա-
չելի դէմքը որ մէկ գիշերուան մէջ կար-
ծես տարրալուծուած էր, անանկ սուր ցաւ
մը կը պատճառէր իրեն որ միտքը զրաւ
ասէն միջոց դործածել զայն հանգարտե-
ցնելու. եւ ասոր համար քաջութեամբ
հարցուց:

— Անտոէ՛, ի՞նչ հասկցար:

— Ա՛խ հասկցայ որ ինձմէ կը զգուշա-
նաս. կը տեսնեմ որքան հիւանդ եմ՝ ար-
դէն, եւ գիտեմ թէ իրաւունք ունիս իմ
քովս չգալու, ինձմէ զանկու, դուն այն-
քան առողջ . . .

Էլ լա որքան որ չիթեցաւ այս յայտ-
նութենէն, միւս կողմէ գոհ եղաւ ներք-
նապէս իր հոգեւոյն գաղտնիքը մասնուած
չըլլալուն. ու բոլոր սրտովը, լինանձնա-
բար մխիթարեց Անտոէն անոր այնպէս
վստահութեան սպասցոյցներ տալով որ
քիչ մը ամոքուած՝ հանգչեցաւ: Անիկա
չէր քնանար սակայն, աչքերը խոշոր բա-
ցած կը հետեւէր Էլիան չարժամեցողուն
կարծես զայն լրտեսելով երբ անիկա րատ-
ուերի մը պէս կ'երթար կուգար սենեկին
մէջ անշուշտ:

Հազի տագնապ մը նորէն ցնցեց Անտո-
էն. բայց այս անգամ աւելի տկար. ու-
ժաթափութենէն չկրցաւ թաշկինակը
զանկել եւ Էլա ստիպուեցաւ սրբել թուրը
բերին լրայէն. հազիւ թէ հանգարտած
միմիջեց.

— Ա՛խ, ի՞նչ պիտի ընենք, ի՞նչ պիտի
ընենք Էլիա՛:

— Հոգ մի ըներ Անտոէ. դեռ 5 ֆրանք
ունինք. դուն պէտք է որ այսօր դուրս
ելնես այս անձրեւոտ խոնաւ օդով, աչ-
նան մէջ հարբոխը պէտք է լաւ խնա-
մել. դուն պակէ ես հիմա քեզի տաք
թէյ կը պատրաստեմ:

Էլիա, սիրելիս, ինչպէս պառկիմ երբ
այնքան բան կայ բնելիք յետոյ, վաղը . . .

— Վաղը՞ . . . պահ մը վարանեցաւ Էլիա
յետոյ քաջութեամբ աւելցուց:

— Նախ 5 ֆրանքը վաղուան ալ կը
բաւէ եւ վերջապէս վաղը՝ վաղը կը մտա-
ծենք:

— Բարեբաղդաբար պղտիկին կաթը ա-
պահովուած է, այնպէս չէ՞ Էլիա՛:

Անիկա չպատասխանեց. բայց Անտոէ
չտեսնելով անոր վրդովմունքը շարունա-
կեց:

— Պիտի երթա՞մ այսօր կաթ առնելու:

Այս անգամ Էլա գլուխը դարձուց եւ
դէպի պատուհանը գնաց. Անտոէ ինքն
ալ աչքովը հետեւեցաւ անոր եւ գիտեց:

Պատուհանէն դուրս գորշագոյն հորի-
զոնը կ'երեւէր խճողուած՝ աբարդըմուն.
ներու տանիքներէն սլացող ձխաններով:
Ասղին անդին մուխի սեւ գիծ մը կը
բարձրանար եւ կը տարածուէր սեւ զրո-
շակի մը պէս խոնաւ տանիքներուն վրայ
ու երկինքը ամպերով փոթորկալից, կ'իջ-
նէր, կ'իջնէր դէպ ի վար ճնշելով կար-
ծես ամբողջ քաղաքը իր սգաւոր կուրծ-
քին ներքեւ:

ՀԱՊԷԼ ԵՍՍՍԵԱՆ

(Շարունակելի)

Ե Ր Ե Կ Ն Ա Մ Ո Ւ Տ

Դեռ չը մտած յետին վանկերն ասուլիսին սիրահիւս
Իրիկնամուտի կոչակները ղոյակեցին ինքնագին:
Ու գաղտնիներն ալ գլխիկոր փարսիս դարձան
Դիշերին ժանս ու վաղահաս ուրուներէն հաշմակաւ.
Մայրները՝ համակերպող՝ դեռ կը շտուին կերկերածայն,
Չանգակիկներն ալ կը քրքուան մեղսանոյ:
Արե՛ւ, արե՛գ, դեռ վայրիկ մ'ալ, ի՞նչ կ'ըլլար,
Թող յուսասիւն, կենսամոռոգ ու պայծառ
Ճանակեցին ու խայտային ցոյներն անձառ:

Եւ սարերը՝ սուգի մտօսն ահա կապած ճակատուն
Թախիծով մը անպատում,
Դեռ — իրիկուան հսկայաբայ ծաւալումը ողբացին.
Դեռ չը ծրծած կարն անպերուն ձիւնաքոյր,
Դեռ չը ճաքած վերջալոյսի արփիներէն բոցավառ,
Մըքագգեաց իրիկուններն՝ ըստերներով գիշերին
Ահա եկան՝ րֆիշներով դիւային:
Շողեր, յոյսեր, դարձե՛ք փութով ոյրներէն հեռաւոր
Կենդանութեան եւ աշխոյժի հիւրն անսպառ ջախքելու:

ԼԵՒՈՆ ՔԻՐԻՇՃԵԱՆ

ԻՆՉ Կ'ԸՍԵՆ ԲԺԷԿՆԵՐԸ

Տ Ա Ի Շ Ը

Ինչպէս կը յիշեն մեր ընթերցողները,
նախընթաց յօդուածով մը ընդհանուր ազ-
նարկ մը նետեցինք ջրաբուժութեան վրա.
այսօր ալ քիչ մը զբաղինք ջրաբուժա-
թեան ամէնէն դործածական մէկ եղա-
նակով, որ տուչ կը կոչուի:

Douche (ջրցան) այնքան ծանօթ է որ
սահմանել հարկ չէ զայն. բայց ինչ որ
ըստ բաւականին բացատրուած չէ, այն
մեքենականութիւնն է, որով այս կամ
այն ազդեցութիւնը կը գործէ մարմնոյն
վրայ: Սխալ է ըսել թէ պաղ տուչը կը
գրգռէ եւ տաք տուչը կը հանգարտեցնէ.
թէ՛ պաղ եւ թէ՛ տաք ջուրով կատար-
ուած տուչերը միեւնոյն պայմաններուն
տակ, յառաջ կը բերեն նոյնօրինակ գր-
գրուում մը, որուն գործնական արդիւնք-
ները չեն տարբերիր: Զուրիս բարեխառ-
նութեան աստիճանը գրեթէ բնաւ տար-
բերութիւն մը չընեն. յանկարծակութիւնն
ու արագութիւնն է միայն որ փոխութեա-
լիւն մը յառաջ կը բերէ:

Այս ըստաւաններէն կը հետեւի թէ տու-
չին բարեխառնութեան աստիճանը հե-
տըզնետէ բարձրացնելու կամ իջեցնելու
սովորութիւնը ո՛ր եւ է օգտակարութիւն
չունի, եւ նոյն իսկ հակասական է:

Տուչի բոլոր այն տեսակները, որոնք
զանազան անձանց կողմէ եւ զոտազան
կլիմաներու տակ կը կատարուին, կա-
րելի է բաժնել երեք զառակարգի.

տաք, պաղ, դաղձ. Տաք ջուրով տուչ մը
արդիւնաւոր ըլլալու համար բարեխառ-
նութեան աստիճանը պէտք է հասնի 45-էն
48 աստիճանի. իսկ պաղ տուչի մը բարե-
խառնութեան աստիճանը՝ 8-էն 10: Այս
ծայրայեղ բարեխառնութեանց մէջ է որ
տուչը ամէնէն աւելի կ'ազդէ եւ կը ծա-
ռայէ առաջադրուած նպատակին:

Սակայն եւ այնպէս, պաղ եւ տաք
ջուրով տուչերը որքան որ բացարձակօրէն
նմանօրինակ գրգռում մը յառաջ կը բե-
րեն, միեւնոյն դործածութիւնները չունին:
Ինչպէս յայտնի է՝ պաղ ջուրով տուչը կը
յանձնարարուի ընդհանրապէս ջղային հի-
ւանդութեամբ մը կամ ախորժաթափէ
(apathie) տառապող անձանց, մինչդեռ
տաք ջուրով տուչը աւելի օգտակարա-
պէս կարելի է դործածել բոլոր անոնց
համար որոնք նիհար, հիւանդկախ, ա-
նարիւն, յօգացաւէ տառապող, եւ կամ
ջղայնոտ են:

Գալով դաղձ ջուրով տուչին, բարե-
խառնութեան աստիճանը պէտք է տա-
սանի 33-էն 37 աստիճան, սանդիկրատ:

Սովորաբար օրական երկու տուչ բա-
ւական կը համարուի. այս պարագային
պէտք է երկու տուչերուն միջեւ 8
ժամուան միջոց մը թողուլ, որպէս զի
մարդկային մարմնոյն դործարանաւորու-
թիւնը իր բնական հաւասարակշռութիւնը
պահէ ըստ բաւականի:

(L'Hygiène au Foyer) ՏՈՒՂ. ՄԻՇԷԼ

Գ Ե Ր Մ Ա Ն

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

(ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՅՕՂՈՒՄՍ

Ինչպէս քնարերգական բանաստեղծութեան եւ վիպագրութեան մէջ, նոյնպէս թատերագրական նոր բանաստեղծութեան մէջ կը տեսնենք որ իրապաշտ ձգտումները հետզհետէ կը տարածուին, յետոյ, վերջին տարիներու միջոցին, հակազգեցութիւն մը յառաջ կուգայ ինչպստ եմթակայական գաղափարապաշտութեան (idéisme sub-jectif): Շնորհիւ երեք գլխաւոր թատրոններու (Վականերեան թատրոնը՝ Պայրէօթի մէջ, Մայնինկէն թատրոնը եւ Գերմանական թատրոնը՝ Պերլինի մէջ) մեծ յառաջ-դիմութիւն մը ձեռք ձգուած էր արդէն գեղարուեստական հարազատութեան, բնականութեան եւ դերասանական ներկայացման տեսակետներով, Գալով թատրերգութեան արհեստագիտական մասին, Փրանսական թատրոնի օրինակէն շատ օգտուած էին:

Բայց գերման թատերգական նոր բանաստեղծութեան վրայ էական եւ վրձնական ազդեցութիւնը գործեցին մանաւանդ երկու օտարազգի գրագէտներ, Իպսըն եւ Դալսդոյ: Աքանտինաւ մեծ թատերագիրը ինքն առանձին արդէն յեղաշրջում մը յառաջ բերած էր ամէն օրուան լեզուի գործածութեամբ, իր կին տիպարներով, իր յարուցած հարցերով եւ խնդիրներով որոնք անլուծելի կը մնային:

Օտար գրականութեանց, ինչպէս նաեւ Զուլայի գործած այս ազդեցութիւնը յայտնապէս կ'երեւայ գերմանական թատերգութեան մը մէջ, որ առաջին անգամ 1889ին ներկայացուեցաւ Պերլինի Անկախ-Թատրոնին մէջ. այդ թատերախաղը Կէրհարդ Հաուսդանի Արեւմտեան Առաջն է:

Կէրհարդ Հաուսդան, որ ծնած է 1862ին՝ Սիլէզիոյ մէջ, գլխաւոր ներկայացուցիչն է Գերմանիոյ թատերգական նոր բանաստեղծութեան Նախապէս, Հաուսդան պարփակուած ըլլալով բաւական նեղ ընտպաշտութեան մը սահմաններուն մէջ, եւ եմթակայ ըլլալով Իպսընի, Դալսդոյի եւ Զուլայի ազդեցութեանց, իր գեղարուեստական յղացումները աստիճանաբար կ'ընդլայնին եւ իր զօրաւոր անհատականութիւնը մանաւանդ իր վերջին գործերուն մէջ կը շնչտուի: Իր բանաստեղծութիւնները յաճախ քնարերգական դրօշ մը ունին, ու ինք հաւասարապէս կարող է ներքին կեանքի եւ երազային յիշատակներու զարթոյցման գործին մէջ, որքան իրականութիւնը նկատած ատեն: Ոստայնակներուն (1892) շահած ժողովրդականութիւնը, անազին յա-

ջողութիւնը եւ հրաշալի արդիւնքը կարելի է վերագրել նրա թիւն ընկերային ձգտումներուն:

Ամենեղի վերափոխումը (1894) եւ Սուգոնաձ Զանգակը (1896) իր երկու մեծագոյն յաջողութիւններն եղան, Այս թատերգութեանց առաջինը զայտուն կերպով երեւան կը հանէ այն հակասութիւնը որ կայ իրականութեան եւ միտքիք երազանքին միջեւ. իսկ այդ հակասութիւնը՝ երկու ըորդին մէջ, աւելի ընդհանուր ձեւի մը տակ եւ աւելի տիեզերական խորհրդապաշտութեամբ մը, կ'ըլլայ յուրանական պայքար մը, նոր իտէալներով լեցուն հողի մը եւ մտաւորական ու զգացողական աւանդութիւններուն միջեւ: Հաուսդանի այս երկրորդ գործը, որ ըստ վիճաբանութեանց անդի տուած է, որ խանդավառութեամբ գոլուած է մէկ քանիններէ, եւ անխղճօրէն քննադատուած՝ ուրիշներէ (Պարզէյս, Վէօրներ, Մաքս Լօրէնց) եւ որ առանց վերապահութեան ընդունուած է հեղինակին ամէնէն խորունկ սքանչացողներէն, ընթերցող հասարակութեան մէջ ալ այնքան տիեզերական յաջողութիւն մը ունեցաւ, որքան ներկայացման մէջ: Էրեստ ֆօն Վօլցօկը՝ գերման քննադատը Սուգոնաձ Զանգակին մէջ կը տեսնէ «այն հրաշալիքը, զոր բնապաշտութիւնը եւ նոր արուեստը մեղի կը պարտէին, քանի որ բնապաշտութիւնը փոխանցման նոր շրջան մը յառաջ պիտի բերէր Գերմանիային մէջ նոր յղացում տալով եւ բանաստեղծութիւնը վերանորոգելով»:

Հաուսդանի վերջին թատերախաղը՝ Կառապալմ Հեկլը, որուն յաջողութիւնն ալ ոչ նուազ մեծ եղաւ, իրապաշտ ուսումնասիրութիւն մըն է այն բարոյական պայքարին որ տեղի կունենայ նախնական հողի մը մէջ. այդ գործը իրական եւ ժողովրդական ողբերգութիւն մըն է, ներքոյ եւ անարկու խորութիւն մը ունեցող կեանքի մը:

Մաքս Հալպէ «Հաուսդանէն ետք, այսօրուան ամէնէն տաղանդաւոր թատերագիրը» երիտասարդ գրական զարդին ամէնէն հետաքրքրական գէմքերէն մէկն է: Հալպէ աստիճանաբար միայն կրցաւ օտար ազդեցութիւնները թօթափել: Իր առաջին գործերը տաժանելի եւ զուտ մտաւորական աշխատութեան մը տպաւորութիւնը կը թողուն: Թատերգութեան հին ձեւերէն հեռանալով խանդավառութեամբ յարեցաւ բնապաշտութեան, ու իր բանաստեղծական բարեշնչութեան ընթացքին մէջ տակաւ հասաւ գեղարուեստական տարազի մը, որ աւելի լայն եւ ընդհանուր է:

Հալպէի մասնայատկութիւններն են ինքնատիպ տաղանդ, դիւրաթեք, քնքոյշ, կանացի, աւելի յարած՝ մեղամաղձութեան եւ քնարերգութեան: Իր առաջին գործե-

րը՝ Պլանակը եւ Ագատ սերը միայն պատմական տեսակետով չահեկանութիւն մը ունին: Բայց բոլորովին տարբեր է Բայքայումը, միմամբ թատերախաղ մը, որուն մէջ բանաստեղծը իր զգացումներուն եւ կրեւակայութեան տուած ինքզինքը, իրապաշտօրէն մեղի կը ներկայացնէ բարութեան դիւզացիներու կեանքը, առանց սակայն միշտ կարենալ խանդավառեցնելու իր հերոսը՝ տեսակ մը Համլէթ, որ աւելի խորհրդածութեան համար ստեղծուած է քան թէ գործի:

Երիտասարդութիւնը՝ Հալպէի երկրորդ յաջողութիւնը, սիրային թատերախաղ մըն է կեանքով ու թարմութեամբ զեղուն, բանաստեղծական զարուհի մը ճշմարիտ ծագումը: Յետոյ կը հեղինակէ երկու նոր թատերախաղեր, որոնք առանց յաջողութեան կը ներկայացուին: Բայց ահա նոր գործ մը կուգայ նուիրագործել Հալպէի ժողովրդականութիւնը Մայրական Երկիրն է այդ, զոր կարելի է իր գլխաւոր երկը համարել: Նիւթը սա է. Բօլ Վարքէնթին անուն օրագրող մը՝ իր հօրը մահուան առթիւ կը վերագառնայ իր բնիկ գիւղը. մտաւորական անհամար պայքարներով անցուած կեանքէ մը ետք, ինքզինքը կը գտնէ այնպիսի աշխարհի մը մէջ, ուր թէորինները անծանօթ են, ուր մարդիկ կ'ապրին խաղաղօրէն, առանց վիճաբանելու, գրեթէ առանց մտածելու: Ու, յանկարծ, կը զգայ թէ իր ապրելու անցեալ եղանակը սխալ մը եղած է եւ թէ ինք մոռցած է ապրիլ, մինչեւ վերջը մոռնած ըլլալուն հետեւանքով, Երիտասարդ աղջիկ մը՝ Անդուանէթ, որ զգացումի եւ բնազդի տէր արարած մըն է, եւ զոր Բօլ սիրած էր ժամանակաւ, նոր համակրութիւն մը կը ներշնչէ իրեն: Բայց, որովհետեւ այնքան նրբացած էր որ չէր կրնար դիւզացիներուն պարզուկ կեանքով ապրիլ, եւ իր երբեմնի մտաւորական կեղծ կեանքէն ալ գարշելով, ինքզինքն անկարող ու յաղթուած կը զգայ ու կը մեռնի իր սիրուհին հետ, անյոյս պայքարէ մը հրաժարելով:

Հալպէի ուրիշ մէկ թատերախաղը՝ Յաղրականք, որ Իտալական Վերածնունդի ժամանակէն քաղուած ողբերգութիւն մըն է, 1898 հոկտեմբեր 29ին ներկայացուելով Պէրլինի մէջ, հեղինակին յառաջդիմական ասպարէզին վրայ նոր ու զորդիչ արգելք մը եղաւ. ու հակառակ իր գործին մանրամասնութեան եւ ձեւի գեղեցկութեան, այդ անյաջողութիւնը արդարացի նկատուեցաւ շատերու կողմէ:

Հէրման Չուտերման (ծնած է 1857ին, արեւելեան Բրուսիոյ մէջ) թէ՛ իրր լիպագիր եւ թէ՛ թատերագիր նշանաւոր եղած է: Իր տաղանդը որ կորովի տիրական, ճարտար է, բայց բանաստեղծական նուազ լայնութիւն մը ունի քան իր նա-

խորդներունը, անկատար բան մը կը մատնէ։ Ինքն ալ կը վերաբերի բնապաշտ դպրոցին։ Իր համարը կը սկսի 1889էն, երբ հրատարակեց Պատիւը անուն երգի-ծարանական թատերախաղ մը, որուն մէջ ճարտարօրէն կը յարձակի այն նախապաշարունակներուն վրայ, որոնք ծածկուած են պատիւ բառին տակ։ Իր յաջորդ գործը՝ Սոցումի կործանումը ալ աւելի ազդեակ հանեց։

Չուտէրմանի միւս գործերը, ինչպէս Թիթեոնիկներուն պատերազմը, Թարուն երջանկութիւնը, Եւն, թէպէտ աւելի կամ նուազ չահեկան, բայց աւելի անկարեւոր են. իսկ իր վերջին երկու թատերախաղերը՝ Ս. Յովնանէս եւ Ճայի երեք փետուրները բոլորն քննադատութեանց առարկայ եղած են. բայց առաջինը շատ նշանաւոր գեղեցկութիւններ կը պարու-նակէ։

Իրենց ֆօն Վիլտէնպրուխ (ծնած է 1845ին Պէյրութ՝ Սուրիոյ մէջ) ալ աւելի մեծ ժողովրդականութիւն մը կը վայելէ գերման երիտասարդութեան մէջ։ Ծիշդ չպիտի ըլլար սակայն այս ժողովրդակա-նութիւնը վերագրել մի միայն իր բանաստեղծութեանց տոհմասիրական յատկու-թեան։

Վիլտէնպրուխ ունի երգերու եւ պալ-լատներու հաւաքածոյ մը, 1884ին հրա-տարակուած. ասոր մէջ արդէն կ'երեւան իր բանաստեղծութեանց յատկանիշը կազ-մող թերութիւններն եւ առաւելութիւն-ները. բայց ինքը մասնաւորաբար իբր թա-տերագիր ծանօթ է գերման ժողովրդեան։

Իրեն հանգէպ ցոյց տրուած տարա-պայման հիացման մէջ ինչ որ ալ ըլլայ տոհմասիրական զգացումներու բաժինը, կարելի չէ չհիանալ իր կորովի տաղան-դին, իր պերճախօս աւելին ու անկեղ-ծութեան վրայ. ինքը՝ անվիճելիօրէն առաջին տեղը կը գրաւէ այսօրուան թա-տերագիր հեղինակներուն մէջ։ Իր գլխա-ւոր գործերը քաղուած են Գերմանիոյ պատմութեան այլ եւ այլ ժամանակամի-ջոցներէն։

Թէպէտ Վիլտէնպրուխ աւելի յարած կը թուի դասական աւանդութեանց, եւ սակայն անիկա չէ կրցած խուսափիլ նոր դպրոցի ազդեցութենէն։ Իր գործերուն տոհմասիրական յատկանիշը՝ ի պատիւ Հօէնձօլըն գերդաստանի կառուցուած այդ տրճանը քիչ չէ նպաստած զինքը սիրելի դարձնելու Վիլհէլմ Բ. Կայսեր, որ երկու անգամ, ու դեռ վերջերս, Շիլլեր-եան մեծ մրցանակը մերժեց Հաւերդ-մանի, զայն յատկացնելու համար Վիլտէն-պրուխի։

Օգոստ Էրիհ Հարդէպըն (ծնած՝ 1864ին) գերման նոր գրականութեան ամէնէն անձ-նական եւ ինքնատիպ գրագէտներէն մէկն

է։ Դրած է քննարկական բանաստեղ-ծութիւններ, վէպեր եւ թատերգութիւն-ներ։ Բայց պիտաւորաբար իբր թատերա-գիր բանաստեղծ կը իբր վիպագիր ու-չադրութեան արժանի է ան։ Իր Անժէլ թատերգութիւնը կը զբաղի հին նիւթով մը. հայր ու որդի միեւնոյն կինը կը սի-րեն. Ամուսնական դաստիարակութեան մէջ կը յարձակի սիրոյ եւ ամուսնութեան առ-միկ ըմբռնութիւն վրայ։ Իր ամէնէն կա-րեւոր թատերախաղը՝ Hanna Jagert կը զ-բաղի նոր կնիք եւ ամուսնութեան խոն-դիրով, եւ միեւնոյն ատեն Հարդէպընի իմաստասիրական խոստովանութիւնն է, ինչպէս նաեւ անհատապաշտութեան վա-ռաւորումը։

Հարդէպըն «յաւիտենական ուսանող»ը անուանած են. արդարեւ միշտ միամիտ, գրեթէ տղայական բան մը պահած է իր մէջ. կ'ատէ ինչ որ ռամիկ է, կը սիրէ այն որ անկախ արուեստ ու անհատականու-թիւն է. իր թատերգութիւններէն ոչ մին կատարելապէս յաջողած է, թէպէտ ամենքն ալ կը պարունակեն իրապէս գեղեցիկ մասեր, յաճախ հիանալի. իր տաղանդը ա-ւելի զիւր ցաղնեղութեան քան թէ թա-տերգութեան հակում ցոյց կուտայ։ Սիրալի պատմող մըն է եւ իր վիպակներէն մէկ քանին ճշմարիտ գոհարներ են։

* * *

Դժուար է գերման քննադատներուն ամբողջական մէկ ցանկը տալ հիմա. պէտք պիտի ըլլար անուանել այսօրուան գրա-գէտները, որոնք քննարկողական բանաստեղծ, վիպագիր, թատերագիր, պատմագիր, լեզ-ուագէտ կամ իմաստասէր են։ Ու քննա-դատական ոգին այս տարօրինակ ծաւա-լումը մեր դարուն յատկանիշներէն մէկն է։

Հոս չպիտի զբաղինք այն իմաստա-սէրներով եւ պատմաբաններով, որոնք վայրկեան մը բաժնուելով իրենց մաս-նագիտական աշխատութիւններէն, գրա-կան քննադատութեան—յաճախ շատ նը-շանաւոր—փորձերու աշխատած են. չենք կրնար զբաղիլ նաեւ գրականութեան այն professionnel պատմագիրներով, որոնց հա-մար շատ նեղ է այս համագոտ ակնարկը։ Վերջապէս, կարելի չէ աչքէ անցնել լո-ւր այն բանաստեղծները, որոնք պատա-հարար զբաղած են գրական քննադատու-թեամբ, պաշտպան հանդիսանալով գե-ղեցկագիտական ու եւ է տեսութեան մը, կամ արոյեանն ըլլալով նոր լուսնի մը։

Գերման ժամանակակից քննադատու-թիւնը գլխաւորաբար կը պարծի Հէլման Պաուլի։

Հէլման Պաուլ (1863) ահագին ազդեցու-թիւն մը գործած է Աւստրիոյ մէջ գե-ղեցկագիտական դադափարներու բարե-շըրջումին վրայ։ Գերմանիոյ մէջ Պաու ծանօթացուցած է ֆրանսական ոգին եւ միտքը, որոնց համար խորունկ հիացում մը ցոյց տուած է միշտ Առաջին անգամ

ինքն էր որ երեւան հանեց «նոր, խոր-հրդապաշտ, տպաւորական, անկապաշտ, դարավերջիկ» արուեստը, եւ ինք զանոնք ներմուծեց եւ պաշտպանեց ի հեծուկս «բնապաշտ» արուեստին։

Գերման գրականութեան մէջ Պաու առաջին ներկայացուցին է բանաստեղ-ծական եւ քննադատական տպաւորակա-նութեան, եւ ինքն էր որ «շատ երիտա-սարդ Գերմանիա»ին գրագէտներուն մէջ առաջին անգամ ըմբոստացաւ յաղթական բնապաշտութեան դէմ։ Պաու, որ նրբա-ցած զգեցկասէր մըն է, ամէն բան հաս-կնալու զգալու տենջացող, նոր գաղափար-ներ եւ նոր գգայնութիւններ փնտռող, նուրբ, յանդուգն, վաղվադակ, թէպէտ յա-ճախ մակերեւութային մաքի տէր, գրա-կան ամէնէն այլադան սեռերը փորձած է։ Իր քննադատականները, որոնք ցրուած են պարբերական բազմաթիւ հրատարա-կութեանց մէջ, առանձին հատորներով ալ լոյս տեսած են, ինչպէս «Նոր արուեստի վրայ քննադատական ուսումնասիրու-թիւն» (1890), «Բնապաշտութեան մահը» (1891), եւն։

Պաու իր «Գննադատութեան Փորձ»ին մէջ աչքէ կ'անցնէ նախապէս գոյութիւն ունեցող դպրոցները — Պաուստսեան օ-րէնսդիրներու վարդապետական դպրոցը, որ կազմուած էր պարսաւագէտներէ եւ իմաստականերէ, որոնք կը դատէին, կը վա-ւերացնէին, կը սրբադէմնէին եւ կը դատա-պարտէին յանուն վերացական վարդապե-տութեան մը, ուրկէ դուրս փրկութիւն չկար բնաւ, այսինքն Պաուլայէն եւ Լէ-սինկէն դուրս։ Յետոյ Պաու կը խօսի այն դպրոցին վրայ որ աւելի պատմական, հո-գեբանական եւ բնապաշտական եղաւ, եւ որ միայն կը ջանար ստուգելու եւ ըմբռ-նելու, ուսումնասիրելով բոլոր վաւերա-թուղթերը եւ իրողութիւնները, երբեմն անհատաբար անձնաւորութիւն մը (ինչպէս Սէնդ Պէոլ) երբեմն ալ դարաշրջանի մը միջոցին նշանակելի դարձած դէմք մը (ինչպէս Թէն)։

Նոր ժամանակի քննադատութեան մէջ մէկ մեկնակէտ միայն մնացած էր. բանականութեան շփումը իրականութեան հետ, այսինքն մարդուն շփումը՝ աշխարհի հետ. այդ շփումը զգայնութիւնն է, «տը-պաւորութիւնն» է, Ուրեմն նոր քննա-դատը տպաւորական մը պիտի ըլլայ։ Նիւթապաշտութիւնն ու բնապաշտութիւնն իրենց ժամանակն անցուցին այլեւս։

Բնապաշտ եւ հոգեբանական քնն-նադատութիւնը տպաւորական քննա-դատութիւնը պատրաստեց։ Մէթոք նոյնն է. միայն նպատակը տարբեր է. այլեւս քննադատութիւնը պէտք չէ ստորադաս ընել արուեստագէտին իմացականութեան, այլ պէտք է այդ իմացականութիւնը գոր-ծածել անհատականութեան ճոխացման, մտքերու առջեւ բանալով նոր վայելքնե-րու աղբիւրը։

ԵՐԵՒԱԿ

Վ Ե Ր Ջ

25/7 Նոյեմբեր 1903 ԳՐ. ՄԱԼԽԱՍ

ԿԱԶՄԱԿԱՆ ԿԱՆՈՆԱԳԻՐԸ

(ՔՆՆԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ)

Բ. ԵՒ ՎԵՐՋԻՆ ՅՕԴՈՒԱՆՆ

ԼԶ.— Խ. յօդուածները կը խօսին Թա-
ղական Խորհուրդներու եւ Հոգաբարձու-
թեանց՝ զպրօքին հանդէպ ունեցած պար-
տականութեանց վրայ (ինչպէս նաեւ Դ.
Ի. Զ. յօդուածները)՝ նկատելի է՝ նկարե-
ւոր պարագան այն է թէ՛ հաղուադէպ
բացառութեամբ, Թաղ. Խորհուրդներն ու
Հոգաբարձութիւնք չեն կազմուի իրենց
պաշտօնին պիտակ եւ գործողութեան
կարող անձնաւորութիւններէ. մեր մէջ
կարծես անհրաժեշտ դարձեր է այս կարգի
հանրային պաշտօններուն կոչել այնպիսի
մարդիկ, որոնք շատ անգամ պարզ գրե-
կարգաւ անգամ չեն գիտեր. իրենց վրայ
փնտռուած առաջին յատկութիւնն է ջո-
շութիւնը եւ անոր պայմանագրական ար-
դիւնքը եղող ազդեցութիւնը. այս սովո-
րութեան տխուր հետեւանքներուն ան-
տեղեակ մէկը չկայ անշուշտ. զեղծումներ,
թերացումներ, ուսուցչական արժա-
նապատուութեան անարդէմ, քմահաճոյք,
ամենքն ալ ծնունդ առած են այս ան-
հարկի եւ անշահ կազմաւորութիւններէն,
ուստի վճարական պայման մը ըլլալու է
ԱՐԺԱՆԱՐԿՈՐՆԵՐԸ միայն այդ պաշտոն-
ներուն կոչելու. այսինքն զպրօքական գոր-
ծերու քաջածանօթ, ուսեալ, ուղղամիտ,
ծրագրէ եւ դասախօսութիւնէ տեղեակ,
ուսուցչներու արժանիքն ու չարժանիքը
դատելու կարող մարդիկ միայն ստանձա-
նելու են մատաղ սերունդին դաստիարա-
կութեան ամենափափուկ դործին վերին
հսկողութեւնը. հերքը որչափ խաղաղիք եւ
զան մեր զպրօքները՝ տգէտ ու կամա-
պաշտ ջոշերուն ձեռքը, անոնց տարեկան
վճարած (յաճախ իսկ ո՛չ) մէկ քանի ոս-
կիներուն ալ բաւական է որքան զոհե-
ցինք մեր դատակաց ապագան, կեանքն
ու հոգին:

ԽԱ. յօդուածին բարեփոխումը որքան
ալ գեղեցիկ, օգտակար եւ նպատակա-
յարմար, ունի սակայն կը կարծենք, ամ-
բողջանալի մասեր. բարեփոխեալ յօդուածը
չապահովեր վերջապէս ուսուցչի մը պաշ-
տօնավարութիւնը տարիէ մը աւելի. ու-
սուցչներու յաճախակի փոփոխութեան
տխուր հետեւանքներուն ամօթ ունեցանք
արդէն տեղեակութիւն մը ընելու. փա-
փաքիլի էր ու կարեւոր, որ այդ յօդուածը
ուսուցչաց պաշտօնին շարունակութիւնը
երաշխաւորելու բնութիւնը ունենար, եթէ
այս վերջինները իրենց պաշտօնավարու-
թեանը մէջ թերացում մը չեն ունեցած:

ԽԲ. յօդուածին տրամադրութիւնը կը
կարծենք թէ դաւառական եւ ոչ մէկ
չըջանակի մէջ կը գործադրուի. ասոր

պատճառը կ'երեւի թէ այն է՝ որ բաւա-
կան կը համարուին վիճակային Առաջ-
նորդներու պատահական այցելութիւննե-
րը իրենց թեմական զպրօքները. սակայն
իրօպրիւնը, պետք կը պահանջեն որ
«մէն մի դուռ առ կամ վարչական շրջա-
նակ» ունենայ իր կրթական այցելու Տե-
սուչը. թողունք թէ շատ Առաջնորդներ
ձեռնմաստքիւն իսկ չունին, ունեցողներն
ալ իրենց պաշտօնին ու զբաղմանց բնու-
թեամբ, միջոց եւ ժամանակ չեն գտներ
զպրօքական խնդիրներով զբաղելու. ընդ-
հանրապէս Առաջնորդական կեդրոնէն
գուրս գտնուող գիւղային վարժարաններ
շատ խղճալի վիճակ մը կ'ունենան եւ
Այցելու Տեսուչի մը գոնէ մէկ կամ երկու
ամիսը անգամ մը բրած այցելութիւնն ու
կատարած քննութիւնը, տուած հրահանգ-
ներն ու սահմանած տնօրինութիւնները
չա՛տ ու շատ բարեբար ազդեցութիւն մը
յառաջ կը բերեն թէ՛ ուսուցչին, թէ՛ աշա-
կերտայ եւ թէ՛ նոյն իսկ դիւղայիներու
ու ծնողաց վրայ. մնաց որ, կրթական այ-
ցելու Տեսչի մը տարեթիշակն ալ է այ-
թայթուելու չկայ մեծ դժուարութիւն,
քանի որ հաւաքապէս պիտի վճարեն Ա-
ռաջնորդական տուրքը. (թէ եւ այս մասին
բան մը չըսեր ԽԲ. յօդուածը). ու ալ կայ
որ՝ փոքր վիճակներու համար՝ Կեդրոնի
վարժարանին Տեսուչն ալ կրնայ ստանձա-
նել այդ պաշտօնը, ինչ որ աւելի կը թե-
թեցնէ խնդրին նիւթական կողմը. մենք
համոզուած ենք այս խնդրոյն վերին աս-
տիճանի օգտակարութեան եւ քանի որ
յիշուած յօդուածով տրամադրելի է ար-
դէն, պատրիարքական շրջաբերական մը
պէտք է գործադրութիւնը խստիւ յանձ-
նարարէ ուր որ անկ է եւ գիւղական
զպրօքները գոնէ այսուհետեւ ունենան
քիչ թէ շատ կանոնաւոր վիճակ, ինչ որ
եկեղեցիներուն ալ բարեզարդութիւնը
կրնայ ապահովել:

ԽԴ. յօդուածին այնքան կենսական
տրամադրութիւնները վերջապէս բարե-
բաղդութիւն չունեցանք գործադրուած
տեսնելու. ո՛չ մայրաքաղաքին մէջ հաս-
տատուեցան մանկավարժանոցները, ոչ ալ
«հարկ դատուած տեղեր» փոյթ տարուե-
ցաւ հաստատուել մանկավարժական դա-
սերթոցներ: Վարժապետանոցի մը գո-
յութեան կարեւորութիւնը շա՛տ անգամ
ներ կրկնուած եւ չեղուած է. չենք գի-
տեր ինչ գերազանց խոշնգոտներ կան որ
չիրագործուի. այս ամբիւ կ'ուզենք
մատնանշել կէտ մը միայն. մեր գլխաւոր
վանքերուն մէջ արդեօք կարելի չէ՞ ման-
կավարժական դասընթացներ հաստա-
տել. Դպրեւանքին մէջ, զոր օրինակ, շատ
երիտասարդներ կան որոնք կը խրաչին
թէ՛ կուսակրօնութենէ եւ թէ՛ քահանա-
յութենէ, սակայն յօժարութիւնը պիտի
ունենային Դպրեւանքին աշակերտիլ իբր
ուսուցիչ պատրաստուելու համար, նոյն

դիւրութիւնը կրնան ընծայել նաեւ դա-
ւառական միւս գլխաւոր վանքերը, որոնց
հասոյթները աւելի լաւագոյն պէտքերու
համար չէ որ կը գործածուին: Պոլսոյ ու-
սուցչներուն օգտին համար ի հարկէ,
մանկավարժական դասախօսութիւններ
տեղի կ'ունենային ատեն մը, որոնք կը
կարծենք, չունեցան ակնկալուած ար-
դիւնքը. նոր բան մը բսած չպիտի ըլլանք
թէ եւ, բայց իբր արձագանք արդէն ըս-
ուածներուն, կը շեշտենք մանկավարժա-
կան քերթի մը պէտքը որ հազար անգամ
օգտակար է քան յիշուած դասախօսու-
թիւնները. ուսուցիչներու յատուկ շարա-
թաթերթ մը ունենալու ենք կարճ խօս-
քով, եւ ամէն ուսուցչի համար պարտա-
ւորիք ըլլալու է բաժանորդագրուիլ. այդ
կարդի թերթի մը ո՛չ խմբագրողները կը
պակսին ոչ ալ ընթերցողները. այդ թերթը
կազմակերպեալ կանոնագրին ԽԵ. յօդուածին
տրամադրութեան ալ գոհացում կրնայ
տալ. քանի որ անոր էջերը բաց պիտի
ըլլան բոլոր ուսուցչներուն առջեւ կր-
թական հարցերու ուսումնասիրութեան,
լուսարանութեան եւ կարծիքներու փո-
փանակութեան համար:

Փափաքեցանք ԿԱԶՄԱԿԱՆ ԿԱՆՈՆ-
ԱԳՐԻՆ վրայ ընել այս ամօթի դիտո-
ղութիւնները ո՛չ թէ ուրիշ յաւակնու-
թեամբ, ալ պարզապէս ըսելու համար թէ
անոր մէջ կը գտնուին բարեփոխելի կե-
տեր եւ մանաւանդ թէ ամբողջովին չեն
գործադրուիլ ամօթ տրամադրութիւնները,
ինչ որ աւելի ծանրակշիւ հանգամանք
ունի եւ ամուլ կը թողու այնքան նպա-
տակարար եւ գեղեցիկ արդիւնքներ.
նպատակ ունեցանք նաեւ հրաւիրել ու-
չադրութիւն՝ կրթական շա՛տ կարեւոր
խնդիրներու վրայ, որոնց միայն մեր գի-
տողութիւններով ատաղձ մատակարարե-
ցինք. ինչպէս կը դիտուի, իւրաքանչիւր
կէտ ընդարձակ տեսութիւններու նիւթ
կը կազմէ եւ մենք բաւականացեր ենք
հարեւանցի ակնարկութիւնով մը սոսկ.
կը փափաքինք ջերմօրէն որ մեր կարող
գրիչները կազմակերպեալ կանոնագրին նկատ-
մամբ յայտնեն իրենց կարծիքները, տե-
սութիւնները. մատնանշեն անոր բարե-
փոխելի մասերը, յապաւիլի կէտերը եւ
արդի մանկավարժութեան նորանոր պա-
հանջները, որպէս զի մեր վարժարանները
նոր դարկ մը ստանան եւ փափաքելի ար-
դիւնքներ ցոյց տան:

Մ. ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ

Արտօնատէր Ա. ՍԱԳԱՆԱՆ

Տպագրութիւն Սագաեան

Կալաթա, Գուրշուհիոյ խան քիւ 7

Ն Է Վ Ի Ո Ւ Ջ

ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՆՈՐԱԶԵՒՈՒԹԵԱՆՑ

Պոլիս, Եկեմի ձամի վողոց քիւ 13

Վաճառատունս հրապարակի վրայ արգէն հանրածանօթ, կանանց արդուզարդի վերաբերեալ իր ճօխ մթերքով, այս անգամ գարձեալ Եւրոպա կատարուած ճամբորդութեամբ մը նոր ճաշակաւոր ապրանքներ գնած է, որպէս Պրոտրի՝ ամէն տեսակ տանգէլա, թիւ, ժապաէն, թափթա, բոնմէ եւ այլ մետաքսեղէնք, մուրըլին ար սուռ եւ աման քթան մուսըլիններ, գէթիր, լինոն, մատամբուլա եւ այլ պարզ եւ բանուած ֆիւթանցուներ, գունաւոր ֆրանսական պաթիթ, եւն.եւն. ԽԻՍ ՉԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐ

Մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ վաճառում



ՄԱՍՆԱԳԵՏԱԹԻՒՆ

ՃԵՐՄԱԿԵՂԵԱՑ

ԿԱՆԱՆՑ ԶԵՆՍԵՂԵՆԻ

ՕԺԻՏԻ ՆԻԹԵՐՈՒ

BIÈRE AMSTEL

Հօլանտական բնտիր պիրա, հանրածանօթ իր կազդուրիչ յատկութիւններով եւ հրապարակիս վրայ գտնուած ամէն պիրաներէն աւելի ախորժանամ:

BISCUITERIE NANTAISE

Լաւագոյն կարագէ, ամէնէն ախորժանամ պիւքուրն է. թէյի հետ գործածելի. տղայոց համար խիստ աննգարար:

Մթերանոց, Պոլիս Թրնաբըլեան խան: Մեծաքանակ գնողաց մասնաւոր գեղջ: (29) 6-52

30th CUSSES 3. MASSEUS 1904 SUPRIS ZUSUR (AGENDA INTERNATIONAL) Թուրքերեն, Հայերեն, ֆրանսերեն եւ ցուցարեան լեզուներով Գին 3 դրու, 5 դրու եւ 8 դրու Կը գտնուի 4. Պոլսոյ եւ գաւառաց բոլոր Գրավաճառներու եւ թղթավաճառներու քով: Հրատարակիչ 3. ՄԱՍՏԵՆՍԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆԻՆՈՒՊՈՒԼԻՍ

Union of London հրդեհի դէմ ապահովագրական ընկերութեան Ատաբաղարի միակ ներկայացուցիչն են Տ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ ԵՒ ՈՐԴԻ, որոնց կրնան զիմել ամէն անոնք, որոնք կը փախաքին իրենց ինչքերը ապահովագրել սոյն ամենահին եւ համբաւաւոր ընկերութեան:

ՀԱՄԱՐԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Մասն Ա. Տարերք վաճառականութեան. — Շրջաբերականք. — Առեւտրական հաստատութիւնք. — Վաճառականական գործողութիւնք. — Սակացոյց միջնորդէքներու և Տոկոսի նոր կանոնադրի (Պաշտօնական). — Վաճառականական ընկերութիւնք և Իրենց շրջաբերականները. — Մանկութիւն. — Հաշուեցոյց, Գնման և Վաճառման հաշիւք, Փոխադրագիր, Մեւաժրի Մարիքիսի բեռնագիրք, Փոխանակագրի հաշուեցոյց, Զեղչի ցուցակ. — Փոխանակագիր, Մոտաքորիում, Վիմատիւ և տաղիր փոխանակագրեր հայ. և գաղղ. Առով և Բոմ, Զեռագիր փոխանցումներով և երկայնորդով, Բողոքագրի պաշտօնական օրինակը, Զանազան մուրհակք, Գուտի Լիօնէի Զէքք. — Հաշուեթացներ. — Ընդարձակ քաղուածք Առեւտրական և Դրոշմի օրէնքէն. — Փոխանակութիւն (գամայի). — Առեւտրի և գամայիի հաշիւներ, Էլն. Էլն. — Մասն Բ. Տոմարակալութիւն. Պարդ-տոմար, Կըրկնատոմար. — Պոնիֆեռ բառին ծագումը և նշանակութիւնը. — Տոմարակալութեան ծագումը. — Կրկնատոմարի հնարիչներուն վրայ պատմական ծանօթութիւն. — Կրկնատոմարի հաշուեթացումը և հակակշուրթեան դոնակները. — Զեռատեար մը 2)4 յօշուածով. — Օրհաշիւ. — Մայր Զոյիւ. — Ընդհ. կշիւ. — Հաշուեկշիւ. Էլն. — Եւրոպական Գրիգորի Տէրութեանց Դրամները, Կշիւները, Զարիւրը Դամպիօի դիները և Դրոշմատուքերը, Էլն. Էլն.:

Գ. ՏՊԱՆԴՈՒԹԻՒՆ Բոլորովին բարեփոխուած եւ կրկնապէս նոխացած Ծանձնարարուած Ազգ. Կեդր. Վարչութեան Ուսմն. Խորհրդէն եւ Վաւերացած Կ. Պոլսոյ Առեւտրական Սենիկէն Ի Ն. ՏԻԻԶԵՆՃԵԱՆԷ Ահաւաստիկ գիրք մը, որ ո՛չ միայն ուսանողաց և վաճառականութեան ասպարէզը թեւակոխելու պատրաստուող երիտասարդաց, այլ գործի մարդոց իսկ պիտանի և օգտակար է: Այս Գ. տպագրութիւնը, որ մեծագիր 630 էրեւէ բաղկացած ստուար հատոր մ'է, այնքան նոր և կարեւոր յաւելումներ ունի, որ նախորդին հետ բնաւ չկրնար բաղդատուիլ: Ի՞նչքը թէ և նախորդին կրկին ընդարձակութեամբ աւելցած է, բայց գինը աւելցած չէ, դարձեալ 23 ղշ. է: (29) 5-6

ՍՈՒՐՀԱՆԳԱԿ 10 ՓԱՐԱ. 10 ՓԱՐԱ. ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԱՄԷՆ ԱՌԱՒՈՏ ԱՐՇԱԼՈՅՍԻՆ ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿԷ քաղաքական, աղգ, գրական, առեւտրական յօդուածներ, տեսութիւններ, քրոնիկներ, թղթակցութիւններ եւ օրուան ամենեւն քաղաքային, ներքին, Արտաքին, Հեռագիր Տէր Եւ ՏՅՈՐԼԵ ՏԻԳՐԱՆ, ՃԻՎԷԼԷԿԵԱՆ Ն. 20, Պապր Ալի Ճատտէսի, Կ. Պոլիս

ՌՈՊԸՐԴ ՔՈԼԷՃ

Վարժարանին յառաջիկայ տարեշրջանը պիտի սկսի Սեպտ. 2/15/ին: Կարգադրու. թիւները եղած են նոր դիւրութիւններ տալու վաճառականական ուսմանց հա. մար: Մնայուն բժիշկ մը՝ աշակերտներու առողջութեան, մարմնամարզներուն ու խաղերուն, ինչպէս նաեւ վարժարանին ընդհանուր առողջապահական վիճակին վրայ կը հսկէ: Նախորդ տարու ընէ սկիւ. ետ՝ բացառած է նաեւ փոքր սոցոց յատ. կացեալ նոր չէնքը, ուր պիտի ընդուն. ուին մինչեւ 10 տարեկան աշակերտներ: (22) 11—12



ԳԱՌՆԻԿ ՍԱՐԳԻՍՕՓ

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ԺԱՄԱՅՈՅՈՅԻ

Կեդրոնատեղի

Մեծ Շուկայ Զինճրլի խան

Մասնաճիւղ

Պահէ Գաբու Ճէլալ Պէյ խանի տակ

Ոսկի, արծաթ եւ օգտաւոր գրպանի, պատի ժամացոյցներ եւ այգադարձոյցներ (Reveille matin), սեղանի եւ զարդասեղանի (console) ժամացոյցներ, մեծ զանազանու. թիւն ժամացոյցի չլթաներու: Զօր մթերք ապարանջաններու, մատանիներու, պոռ. ներու, օղերու եւն. եւն.:

Ոսկեզէն եւ արծաթեզէն առարկա. ներ՝ սպասի յատուկ:

Մի խաբուիք պատերու վրայ փակ. ցուած խոշոր ծանուցումներէ: Փնտռեցեք ամեն տեղ եւ ամեն առեւ ՍԱՐԳԻՍՕՓ Տան ժամացոյցները, որոնք 25 տարիներէ ի վեր հրապարակի վրայ հռչակ հանած են, իրենց տոկոսներեամբ, ճշգրտեամբ եւ բարեճեւորեամբ: (27) 8—52

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԵՑԱԻ ԱՆԳԼԵՐԵՆԷ-ՀԱՅԵՐԵՆ ԳՐՊԱՆԻ ԲԱՌԱՐԱՆԸ

Որ կը լրացնէ կարեւոր պէտք մը ու. սանողներու, ճամբորդներու եւ առեւտրա. կան գործերով զբաղողներու համար:

Գին 8 Լրշ:

Կը գտնուի բոլոր գրավաճառներուն լրով: Կեդրոնատեղին է Սագաեան Տպարան Մեծաքանակ գնողներու գեղջ

ԱՐԱՄ ԳԱՐԱԳԱՅԵԱՆ

Ա. Տ. Ա. Մ. Ն. Ա. Բ. Ո. Յ. Ժ.

Պոլիս, Պահլէ Գաբու, Պին Պիր Զեյիտին դիմաց

ԱՐԱՄ ԳԱՐԱԳԱՅԵԱՆ, ամէն առաւօտ կանուխ կը գտնուի

Սկիւտար, Իճաթիէ, Տողրամաճը փողոց իր ընակարանը

Ամէն օր 5—11 գիշիկ Պոլիս, Պահլէ Գաբու, Պին-Պիր-Զեյիտին դիմաց

Իրական գրքեր ժամադրութեամբ

ԻՐԵՆՈՆ

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐ. ԸՆԿԵՐՈՒԹ.

ՀՐԴԵՅԻ ԵՒ ԿԵՆԱՑ ՃԻԻՂ

Հաստատու ի Բարիզ 1828—1829

ՀՐԴԵՅԻ ՃԻԻՂ



ԿԵՆԱՑ ՃԻԻՂ

Մի.	Մի.
Մինչ 1902ի վերջ հատուց. մե.ս. 274 Մի.	Մինչ 1902ի վերջ հատուց. մե.ս. 129 Մի.
1902ին գանձուած ապահովագին 24 »	1902ին գանձուած ապահովագին 12 »
Դրամագլուխ եւ պահեստ 119 »	Ընթացիկ ապահովագրութիւնք 272 »
Ապահովագրեալ գրամագլուխ 21 1/2 Մի.	Դրամագլուխ եւ պահեստ 158 »

որ ընթացիկ ապահովագրութեանց գումարին հետ կը համեմատի 52.21% — ինչ որ «Իւնիօն»ի ապահովագրութեանց կ'ընծայէ հսկայ երաշխաւորութիւն մը ՈՐՈՒՆ ՆՄԱՆԸ ԿԱՐԵԼԻ ԶԷ ԳՅՆԵԼ ԱՐԵԻՆԵԼԻՔԻ ՄԷՋ ԳՈՐԾՈՂ ՈՒՐԻՇ Ո ԵՒ Է ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՔՈՎ:

Արեւելքի համար մասնաւոր սակացոյց գեղջեայ կիներով: Նպաստաւոր պայ. մանրեր անհամեմատ կերպով աւելի գերազանց քան ուրիշ ո՛ր եւ է ընկերութեան պայմանները: Շահաբաժիններու տարուէ տարի անմիջական վճարում, որով «Իւնիօն»ի ապահովագրութեան ԶԵՐԻՄ են այն վնասներէն եւ յոսախաբուրթիւններէն, որոնք կ'ենթարկուին միշտ առ անձիւք, որ Շահաբաժիններու բարդման ՅՈՒՐԻ ԵՒ ՎՆԱՍԱԿԱՐ գրութեամբ գործող ընկերութեանց կ'ապահովագրուին:

Ընկերութեան գրամատուին է ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԿԱՅՄԵՐԱԿԱՆ ՊԱՆԲԱՆ:

Թուրքիոյ եւ Արեւելքի Տնօրէն ՍԻՄՈՆ ՔԱՅՄԵՐԼԵԱՆ

Կենաց հի. գին Տնօրէն ՄԻՀՐԱՆ ՏԷՐ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

Սթամպուլ. Սուրբ Լամաճ, Բասաճ Քարքըճօղլու

Դոր Գործակալութիւն, Ղալաթիա Ինայէթ խան

Գործակալութիւնը Թուրքիոյ գլխաւոր քաղաքաց մէջ 6—52

ՖԷՆԻՔԱ ՕԹՐՈՇԻԷՆ

ԵՆԱՑ. ՀՐԴԵՅԻ ԾՈՎՈՒ

ԿԱՅՄ. ԹԱԿ. ԱՌԱՆՁՆԱՇՆՈՐԶԵԱԼ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՍՏԱՏԵԱԼ Ի ՎԻԷՆԱ. 1860ԻՆ

Դրամանեակ՝ Հաճօրէս խան, քիւ. 52, 53, 54, 55, 56

Լիազօր Երկաթաշարուիչ Գ. ՖԵՐԱՏԵԱՆ

Ֆէնիքս Օթրիշիէն Ընկերութեան կենաց ապահովագրութեան օրինակ մը. — 35 տարեկան մէկը որ կ'ուզէ ապահովագրուիլ Ֆէնիքս Օթրիշիէն ընկերութեան 20,000 Փրի եւ քսանհինգ տարուան համար, տարեկան 925 80 Փր. պիտի վճարէ ու պայմանաժամուն պիտի ստանայ 31,266 Փր. հնչուն դրամ աճողովին: Իսկ եթէ մեռնի զոր օրինակ, 10 տարիէն, իր ժառանգորդները անմիջական պիտի ստանան 21,314.62 Փր.: Այս ամէն գումարները ԱՆՈՒՆԱԿԱՆ չեն, այլ ԻՐԱԿԱՆ, եւ Ֆէնիքս Օթրիշիէն ընկերութիւնն այս գումարներուն վճարումը կ'երաշխաւորէ իր բոլորով:

Կ. ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ ԵՒ Յ. ԻՍԱԳՈՒԼԵԱՆ

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԹԵՅԻ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Պոլիս, Պահլէ Գաբու

Ճեյալ պէյ խանին կից, քիւ. 10

ԱՂՆԻԻ ԹԷՅԵՐ

ԱժԱՆ ԹԷՅԵՐ

ԹԷՅԻ ԸՆՏԻՐ ԽՈՒՆՈՒՐԳՆԵՐ

ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ-ԻՍԱԳՈՒԼԵԱՆ

ԹԷՅԻ ԽԱՌՆՈՒՐԳՆԵՐԸ

ԱՆՄԵՐՅԵԼԻ

ՏԵՍԱԿՈՎ ԵՒ ԳԻՆՈՎ

Դաւառներէ կ'ընդունուին ամէն քանա. կոթեամբ յանձնարարութիւններ եւ կը կատարուին ամենայն ճշգրտապահութեամբ



ԱՊԱՌԻԿ

ՎԱՃԱՌՈՒՄ

ՇԱՐԱԹԱԿԱՆՈՎ



Եթէ կ'ուզէք ամէն տեսակ գոհարն. զէններ ունենալ, աժան ու ճաշակաւոր թէ՛ արեւելեան եւ թէ՛ եւրոպական ճա. շակով պատրաստուած, ժամացոյցներ, աք. ծաթեայ գաւազաններ, եւլին. դիմեցէ՛ք Պոլիս, Ոսկերչաց Շուկան, Մեծ-Փողոց, թիւ 13:

Հարիւրին 20 կանխիկ, մնացեալին հա. մար 100ին 5 մասնաւոր: Կանխիկ գնու. զին համար հարիւրին 5 զեղջ: Դործած. ուած գոհարեղէնները եթէ մնասուած չեն՝ 100ին 10 զեղջով ետ կ'առնուին. իսկ ա. պատիկ գնողներէն 100ին 15 զեղջով:

կը կատարուին իրաւագիտական ամէն
խնդրոյ մասին խորհրդակցութիւններ
Գաղտնապահութիւնը պատւոյ խնդիր
Պատրաստութիւն ամէն տեսակ
պայմանագրութեանց
Եւ
Պաշտօնական գրութեանց
Դաւառներէ եղած դիմումներու վրայ
Թղթակցութեամբ կը կատարուին
խորհրդակցութիւններ եւ կը
ստանձնուին դատաւարութիւններ.